

Nr 361.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning; given Stockholms slott den 15 oktober 1943.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

GUSTAF.

Herman Eriksson.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540)
om krigsskadeersättning.

Häri genom förordnas, dels att 1 §, 25 § 2 mom. och 43 §¹ lagen den 21 juni 1940 om krigsskadeersättning skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att till 2 §² nämnda lag skall fogas ett nytt moment, betecknat 4 mom., av den lydelse nedan sägs, dels ock att till samma lag skall fogas ett nytt kapitel, betecknat 6 kap., med den överskrift och det innehåll som nedan angives.

1 §.

För skada å egendom här i riket i följd av krig, vari riket kommit, skall, i den mån sådan krigsskada ej gottgöres i annan ordning, beredas ersättning genom statlig krigsförsäkring i den omfattning och på de villkor som i 1—5 kapitlen stadgas.

Ersättning genom sådan försäkring skall ock under enahanda förutsättning som nyss nämnts beredas för skada å egendom här i riket i följd av krig, vari riket icke indragits (krigsskada under neutralitetstid), och gälla härom vad i 6 kapitlet stadgas.

Krigsskada å fiskefartyg, som har en bruttodräktighet understigande tjugu registerton och är stationerat här i riket, skall, liksom sådan skada å ombord därå befintlig egendom, ersättas såsom ovan sägs även där skadan uppkommit under det fartyget nyttjats till fiske utanför den svenska territorialgränsen.

2 §.

4 mom. Konungen äger förordna, att från lagens tillämpning skall undantagas egendom, som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till största delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat.

16 §.

Ersättning enligt — — — erforderliga förbrukningsartiklar.

Ersättning utgår jämväl för krigsskada å fartyg, som är under byggnad å varv och ännu ej blivit sjösatt, såframt fartyget är brandförsäkrat i svenskt försäkringsbolag eller i utländsk försäkringsanstalt med rätt att

¹ Senaste lydelse av dessa lagrum se SFS 1940:980.

² Senaste lydelse se SFS 1940:980.

driva försäkringsrörelse här i riket; och skall krigsskadenämnden i fråga om samtliga å varje särskilt varv under byggnad varande fartyg, som här avses, bestämma, att de skola anses tillhöra endera av de i första stycket angivna egendomsgrupperna. Med brandförsäkring förstås här även försäkring mot brandskada, som meddelats i form av sjöförsäkring.

Har egendom — — — å egendomen.

25 §.

2 mom. Från bestämmelserna i detta kapitel undantagas:

a) fartyg (båt, pråm), vilket är avsett att nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål, som med handelssjöfarten äger gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- eller dykeriföretag, så ock fiskefartyg, som har en bruttodräktighet av minst tjugu registerton, ävensom ombord å sålunda undantagna fartyg befintliga tillbehör;

b) luftfartyg;

c) smycken, ädla — — — äkta pärlor.

43 §.

Krigsskadenämndens beslut må ej överklagas. Finner nämnden att beslut, varigenom ersättning vägrats eller yrkad ersättning till beloppet nedsatts, blivit oriktigt i följd av nämndens förbiseende eller felaktig upplysning eller på grund av att omständighet eller bevis av beskaffenhet att inverka på ärendets avgörande icke varit nämnden bekant, äger nämnden dock upptaga ärendet till förnyad prövning.

Den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma eller rörande fråga huruvida eller i vad mån, vid tillämpning av 17, 21, 26 eller 30 §, kan å brand- eller sjöförsäkringsavtal grundas rätt till ersättning eller skyldighet att erlägga avgift, äger utan hinder av vad i första stycket stadgas instämma sin talan till domstol inom en månad från det han fick meddelande om beslutet.

6 kap. Krigsskada under neutralitetstid.

45 §.

Vad i 1—5 kapitlen finnes stadgat skall med nedan angivna undantag äga motsvarande tillämpning å krigsskada under neutralitetstid.

46 §.

Värdering av krigsskada under neutralitetstid å fastighet, som avses i 2 kapitlet, skall verkställas snarast möjligt efter det anmälan om skadan inkommit.

47 §.

Ersättning för krigsskada under neutralitetstid utbetalas å tid, som krigsskadenämnden för varje särskilt fall bestämmer. Ränta gottgöres ej.

48 §.

Konungen äger förordna huruvida och vid vilken tidpunkt utdebitering av bidrag eller avgifter skall ske till täckande av belopp, som utgivits eller beräknas komma att utgivas i ersättning för krigsskador under neutralitetstid eller såsom kostnad för krigsskadenämndens verksamhet under sådan tid.

49 §.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet, skall vara undantagen från försäkring för krigsskada under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör förbehåll därom hos försäkringsgivaren vid försäkringsavtalets ingående.

50 §.

Krigsskada under neutralitetstid skall, vid äventyr som stadgas i 35 §, anmälas hos krigsskadenämnden inom tre månader efter erhållen kännedom om skadan. I varje fall förloras rätten till ersättning, om anmälan ej inkommit till nämnden inom sex månader efter det skadan inträffat.

51 §.

Om riket indrages i krig, skola bestämmelserna i 2—5 kapitlen äga omedelbar tillämpning jämväl å skada, som dessförinnan inträffat och som eljest varit att bedöma enligt bestämmelserna i detta kapitel, dock att vad sålunda stadgats icke skall medföra ändring i ersättningsbeslut, som redan meddelats av krigsskadenämnden.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i 6 kapitlet finnes stadgat skall äga tillämpning å skada, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Anmälan om skada, som inträffat före lagens ikraftträdande, skall hava inkommit till krigsskadenämnden inom sex månader från dagen för lagens ikraftträdande, vid äventyr att rätten till ersättning eljest är förlorad.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet och som vid tiden för denna lags ikraftträdande var på sätt i 25 § angives brand- eller sjöförsäkrad, skall vara undantagen från försäkring för krigsskada under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör anmälan därom hos försäkringsgivaren inom tre månader från dagen för lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:st Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 oktober 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, fråga angående lagstiftning om *ersättning för krigsskada å egendom under neutralitetstid* samt anför:

Inledning.

Enligt lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning skall, i den mån skada å egendom i följd av krig, vari riket kommit, icke gottgöras i annan ordning, för sådan krigsskada beredas ersättning genom statlig krigsförsäkring i den omfattning och på de villkor som i lagen stadgas. Lagen omfattade från början tre skilda egendomsgrupper, nämligen fastigheter jämte vissa inventarier och produkter därå, vidare varor, huvudsakligen handelsvaror, samt slutligen maskiner. Genom lag den 6 december 1940 (nr 980) utsträcktes emellertid lagen om krigsskadeersättning att gälla ytterligare en egendomsgrupp, omfattande personligt lösöre och annan lösegendom. Varje egendomsgrupp utgör enligt lagen ett i förhållande till annan egendom fullt fristående försäkringskollektiv.

Såsom redan nämnts, avser det försäkringsskydd, som sålunda tillskapats, endast skada i följd av krig, vari vårt land indragits. Motsvarande skydd saknas däremot beträffande skada, som drabbar egendom i riket då detta är neutralt och som orsakats av krig mellan andra nationer. På grund av en av de privata försäkringsbolagen allmänt tillämpad s. k. krigsklausul torde möjligheten att genom frivillig försäkring täcka sådan skada vara praktiskt taget utesluten.

Skador av nyss angiven art hava i icke obetydlig utsträckning uppkommit under det nu pågående världskriget. Var för sig torde dessa skador visserligen i regel icke hava varit av svårartad karaktär. Emellertid har från olika håll och särskilt inom näringslivet uttalats farhågor för allvarigare skade-

görelse såsom följd av krigföringens intensifiering. I anslutning därtill har man framhållit önskvärdheten av en utvidgning av lagstiftningen angående krigsskadeersättning till att gälla jämväl krigsskador, vilka uppkomma under neutralitetstid.

På min hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t den 21 april 1943 chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fyra utredningsmän för att verkställa utredning av frågan om ersättning för krigsskador å egendom under neutralitetstid samt att avgiva de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag den 10 maj 1943 överdirektören i försäkringsinspektionen fil. doktorn O. A. Åkesson samt försäkringsdirektörerna K. Eriksson, C. G. Juhlin Dannfelt och P. Ulmgren att verkställa denna utredning samt uppdrog åt Åkesson att i egenskap av ordförande leda utredningmännens arbete.

Enligt de för utredningen meddelade direktiven borde i första hand fastställas, i vilken utsträckning behov kunde anses föreligga av ett ingripande från statens sida i syfte att lagstiftningsvägen säkerställa att ersättning erhöles för krigsskador som under neutralitetstid uppkomme å egendom i Sverige. Vidare borde frågan om lagstiftningens omfattning och närmare utformning samt dess giltighetstid upptagas till behandling. De principer, som lågo till grund för lagen om krigsskadeersättning, syntes därvid kunna tjäna till ledning; övervägas borde, huruvida den föreliggande frågan lämpligen kunde lösas genom ändringar i nämnda lag eller om de nya bestämmelserna borde sammanfattas i en särskild lag, som antingen gjordes helt fristående eller i tillämpliga delar hänvisade till lagen om krigsskadeersättning. Särskild uppmärksamhet borde ägnas finansieringsfrågan. Därvid borde eftersträvas en sådan lösning, att administrationskostnaderna icke bleve oskäligt höga i förhållande till de utgående ersättningsbeloppen.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen *1943 års krigsskadeutredning*, hava den 31 augusti 1943 avgivit betänkande jämte förslag dels till lag angående ändring i vissa delar av lagen om krigsskadeersättning, dels ock till härav betingade lagar om ändrad lydelse av 24 § 3 mom. förordningen angående inteckning i fast egendom och av 12 § 4 mom. lagen om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt. Betänkandet, som är enhälligt, torde få såsom bilaga (*Bilaga B*) fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende. Grunddragen av gällande lag om krigsskadeersättning, i det följande kallad krigsskadelagen, framgå av betänkandet, till vilket jag torde få hänvisa. I den mån av utredningen anförda motiv för de framlagda förslagen i det följande icke av mig särskilt angivas, anhåller jag att jämväl i detta avseende få hänvisa till bilagan. En kortfattad översikt över betänkandets huvudsakliga innehåll torde emellertid här böra lämnas.

Utredningens förslag.

I syfte att belysa spörsmålet, huruvida behov föreligger av den ifrågasatta lagstiftningen, har utredningen införskaffat uppgifter angående arten och omfattningen av sådana egendomsskador i vårt land, som förorsakats av det nu pågående kriget. Vidare har utredningen haft överläggningar i ämnet med vissa större näringsorganisationer. I fråga om antalet och omfattningen av redan inträffade skador framhåller utredningen, att även om den hittillsvarande erfarenheten icke enbart kan anses utgöra tillräckligt skäl för en utvidgad lagstiftning, så bör man av försiktighets skull räkna med en stegring såväl beträffande frekvens som omfattning av inträffade skador efter hand som kriget ingår i sitt slutskede. Utredningen konstaterar, att det hos landets näringsorganisationer föreligger ett starkt önskemål om en utvidgning av krigsskadelagen till att gälla även skador under neutralitetstid, samt att såsom motiv för denna önskan bland annat åberopats en i vida kretsar utbredd oro över frånvaron av möjlighet till ersättning för de ekonomiska följderna av en skadegörelse, som kan bli omfattande och för den enskilde mycket betungande. Utredningen, som kommit till den slutsatsen, att behov föreligger av utökat skydd för ekonomiska förluster härrörande från skador av nu berörd art, framhåller önskvärdheten av att ett sådant skydd snarast möjligt måtte komma till stånd.

Förslagets allmänna grunder innebära i stort sett följande. De principer, som ligga till grund för utformningen av krigsskadelagen, tillämpas i stort sett vid lagstiftningens utbyggande att gälla även under neutralitetstid. Lagförslaget omfattar sålunda samma egendom som den gällande lagen, och dennas uppdelning av egendomen på fyra särskilda fullt fristående försäkringskollektiv bibehålles. Under neutralitetstid saknas anledning att i fråga om någon egendomsgrupp uppskjuta skaderegleringen, varför inträffade skador värderas och ersättas snarast möjligt. Statsverket förskjuter erforderliga medel för skadereglering samt för bestridande av därmed förenade kostnader. Vid viss tidpunkt sker uttaxering av bidrag eller avgifter. Ersättningsfrågor handläggas av den i nuvarande lag omförmälda krigsskadenämnden, som alltså måste omedelbart tillsättas och träda i funktion. Bestämmelser om ersättning för krigsskada under neutralitetstid införas i krigsskadelagen såsom ett särskilt kapitel. Utöver härav betingade ändringar i lagen föreslås ändrad lydelse av vissa lagrum.

Beträffande kostnaderna för den utsträckta försäkringen förutsätter utredningen, att dessa skola bäras av vederbörande egendomskollektiv. Ett accepterande av principen om snabb reglering av under neutralitetstiden inträffade krigsskador leder till frågan om lämpligaste sättet för åstadkommande av likvida medel för skadeersättningarnas utanordnande. Enda praktiska lösningen av denna fråga anser utredningen vara, att

de för skadereglering och omkostnader i övrigt erforderliga medlen förskottteras av statsverket. Om det vid neutralitetsperiodens slut skulle visa sig, att de sammanlagda skadeersättningarna inom något kollektiv uppgå till ett blott obetydligt belopp, bör spørgsmålet huruvida utdebitering överhuvud skall verkställas inom detta kollektiv avgöras med hänsyn dels till storleken av det sammanlagda ersättningsbeloppet och dels till kostnaderna för debiteringens genomförande. Skulle skadorna inom ett kollektiv vara mera betydande, medan inom ett annat endast obetydliga skador förekommit, bör icke finnas något hinder för att avgiftsdebiteringen inskränkes till förstnämnda kollektiv, i vilket fall de obetydliga ersättningsbelopp, som avse det andra kollektivet, skulle komma att åvila det allmänna. Såsom en möjlighet nämner utredningen även det alternativet, att de under löpande neutralitetstid av statsverket förskotterade skadeersättningarna uppgå till ett belopp av sådan storlek, att frågan om verkställande av debitering aktualiseras redan före neutralitetsperiodens slut. Under löpande neutralitetsperiod bör enligt utredningens mening debitering inom varu- och maskinkollektiven icke igångsättas för täckande av kostnaderna för redan inträffade skador, med mindre det belopp, som behöver utdebiteras, uppgår till 1 ‰ av försäkringssumman. Enligt av utredningen införskaffade uppgifter uppgår sammanlagda brandförsäkringsbeloppet för närvarande till omkring 7,058 miljoner kronor inom varukollektivet och omkring 4,470 miljoner kronor inom maskinkollektivet. I fråga om övriga båda kollektiv bör, anser utredningen, utdebitering ej ske förrän vid neutralitetstidens slut skadeförloppet i dess helhet är känt.

Enligt utredningens mening är en konsekvens av ståndpunkten rörande snabb skadereglering, att grunden för krigsskadelagens bestämmelser om ränta å ersättningsbelopp bortfaller. I överensstämmelse därmed föreslår utredningen, att ränta icke må åtnjutas å ersättning för krigsskada under neutralitetstid.

Vad angår frågan om tiden för lagens tillämplighet finner utredningen övervägande skäl tala för att lagen får tillämpning å krigsskador, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Däremot avvisar utredningen tanken att redan nu fixera någon tid för lagens hållande i kraft.

Statens krigsskadenämnd bör anförtros handläggningen av frågor om ersättning för krigsskada under neutralitetstid. Nämnden bör tillföras erforderlig sakkunskap särskilt beträffande brandförsäkring. Däremot synes det utredningen åtminstone för närvarande ej påkallat att till ledamöter i nämnden utse representanter för envar mera betydande intressegrupp, som beröres av lagen. Utredningen finner, att antalet ledamöter i nämnden bör kunna begränsas till högst fem jämte lika antal suppleanter.

Remissyttranden.

Över utredningens förslag hava, efter remiss, yttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, statskontoret, kommerskollegium, försäkringsinspektionen, lantbruksstyrelsen, statens krigsförsäkringsnämnd, kooperativa förbundet, sjöassuradörernas förening, svenska försäkringsbolags riksförbund, svenska järnvägsföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund samt Sveriges redareförening. Vid kommerskollegii utlåtande hava fogats yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Icke från något håll hava betänkligheter uttalats mot en lagstiftning till skydd mot krigsskador under neutralitetstid. Tvärtom har i flertalet yttranden framhållits såsom önskvärt, att en sådan lagstiftning snarast möjligt kommer till stånd.

På vissa punkter av större eller mindre principiell betydelse ha emellertid erinringar framställts mot utredningens förslag.

Vad först angår förslagens allmänna grunder vänder sig *Sveriges fastighetsägareförbund* mot tanken att skyddet mot krigsskada å fast egendom skall finansieras uteslutande genom bidrag från ägare till sådan egendom. Efter erinran att förbundet redan vid krigsskadelagens tillkomst och även därefter vid olika tillfällen offentligt givit uttryck åt denna uppfattning anför förbundet vidare:

Förbundet kan icke frånfalla sin principiella ståndpunkt, nämligen att av krig föranledda skador skola ersättas av det allmänna, därvid det givetvis icke bör föreligga någon åtskillnad mellan om landet är indraget i kriget eller om skadorna stå i samband med neutralitetsförsvaret. Landets försvar är i båda fallen i lika hög grad en hela folkets angelägenhet. I den mån den enskilde drabbas av krigsskador bör det ankomma på medborgarna i gemen att samfällt svara för skadeersättningen, likaväl som det är medborgarna i gemen, som ha att vidkännas kostnaderna för försvarsväsendet överhuvud. Åtgärden att låta fastighetsägarna ensamma svara för vissa skador blott därför att skadorna drabba ett visst slags egendom synes icke kunna motiveras med rationella skäl, lika litet som det exempelvis vore rimligt att låta officerskåren såsom sådan svara för krigsskador som drabba officerarnas personer. Av vad sålunda anförts framgår, att förbundet icke kan godtaga den i förslaget bibehållna principen att fastighetsägarna, d. v. s. en relativt ytterst liten grupp medborgare, skola kollektivt och ensamma svara för krigsskadorna å fast egendom. Förbundet måste därför — ehuru, såsom av det ovanstående framgått, förbundet livligt uppskattar försöken att finna vägar till en lösning av ersättningsproblemet — avböja, att den i och för sig önskvärda lagstiftningen angående rätt till ersättning för skador under neutralitetstid äger rum på grundval av förslaget.

Skånes handelskammare har framfört tanken på att bereda ersättning för driftsavbrott på grund av krigsskada under neutralitetstid. Enligt handelskammarens mening skulle ett dylikt försäkringsskydd otvivelaktigt tillgodose

ett förefintligt behov. Kammaren säger sig emellertid till fullo inse, att betydande svårigheter måste föreligga att realisera denna tanke.

Sveriges köpmannaförbund anser önskvärt, att genom lagen ersättning även beredes för minskning av inkomst från skadad fast egendom under tiden från det skadan inträffat till dess densamma ersättes.

Beträffande bestämmelsernas tillämplighet i rummet anför *försäkringsinspektionen* följande.

Nu gällande lag om krigsskadeersättning innehåller ej föreskrift om lagens geografiska tillämplighetsområde. Då det enligt utredningens mening vore uppenbart, att lagen avsåge allenast egendom i Sverige, har utredningen föreslagit, att uttrycklig bestämmelse om den lokala tillämpligheten infördes i lagen. Inspektionen vill emellertid ifrågasätta, huruvida icke genom införande i 1 § av orden »i Sverige» tillämplighetsområdet för 25 § i lagen kommer att begränsas. Enligt sistnämnda paragraf omfattar lagen bland annat fiskebåtar av en bruttodräktighet, som ej uppgår till tjugo registerton. Med den föreslagna lydelsen av 1 § första stycket lär emellertid ersättning för krigsskada icke kunna utgå för dylika fiskebåtar, därest de drabbas av krigsskada under det att de exempelvis användas på havet för fiske. Att ersättning bör utgå i sådana fall som det nu berörda är enligt inspektionens mening uppenbart. Genom ifrågavarande ändring av 1 § första stycket torde även begränsning ske av tillämplighetsområdet för 16 § av lagen beträffande i paragrafen avsedd egendom under sjötransport, även om denna begränsning är av mindre betydelse, då dylik egendom nästan undantagslöst torde vara krigsförsäkrad å frivillig väg. Med hänsyn till den inverkan, som den ifrågasatta ändringen av 1 § första stycket synes hava å tillämplighetsområdet, särskilt för 25 § av lagen, vill inspektionen föreslå, att någon bestämmelse om lagens geografiska tillämplighet icke införes i densamma. Krigskadenämnden torde hava tillräcklig ledning för bedömande av frågan angående vilken egendom, som är ersättningsbar enligt lagen, av de däri givna detaljbestämmelserna rörande de olika egendomskollektiven, ävensom av ifrågavarande lagstiftnings allmänna syfte. Då lagen icke innehåller någon definition av begreppet krigsskada utan det överlämnats åt krigskadenämnden att avgöra vad som i de olika fallen bör rubriceras som krigsskada, synes det inspektionen ej lämpligt att närmare än som tidigare skett angiva den egendom som avses skola ersättas enligt lagen.

Utredningens förslag att de nya bestämmelserna skola — i likhet med vad som redan gäller beträffande krigsskadelagens äldre bestämmelser — äga tillämpning å utländsk enskild egendom här i riket har upptagits till behandling i flera yttranden. *Exportföreningen* finner det synnerligen angeläget att den ifrågasatta lagstiftningen kommer till stånd, bland annat med hänsyn till att densamma torde vara förutsättning för träffande av avtal med främmande makter om nationell behandling av svensk egendom och svenska intressen i utlandet i fråga om ersättning för förlust i följd av krigsskada. Föreningen anser denna synpunkt vara av största vikt i betraktande av de mycket betydande svenska värden, vilka för närvarande i olika länder vore utsatta för riskerna att träffas av omfattande krigsskador. För att de föreslagna reglerna skulle kunna tjäna detta ändamål torde dock erfordras en bestämmelse av innebörd, att enskild utländsk egendom och enskilda ut-

ländska intressen i Sverige skulle åtnjuta det föreslagna skyddet endast under förutsättning att Kungl. Maj:ts förordnade därom. Slutligen ifrågasätter föreningen huruvida icke en ändring av antydd innebörd borde göras även i den bestående lagen.

I stort sett uttala *kommerskollegium*, *statskontoret* och *industrieförbundet* härutinnan samma mening som exportföreningen.

Fullmäktige i riksbanken ifrågasätta huruvida ersättning bör utgå för obetydliga skador. Enligt fullmäktiges mening syntes skäl tala för att en viss gräns fastställdes, under vilken gottgörelse icke utginge. Om så skedde, borde det emellertid stå krigsskadenämnden fritt att det oakttat tillerkänna den skadelidande ersättning, därest skadan ansåges vara av betydelse för honom med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden.

Vad utredningen anför därom, att staten bör försköttera medel till skadeersättningen jämte omkostnader för krigsskadenämnden, har icke mött gensaga från något håll. I anslutning till utredningens uttalande, att därest skadorna och omkostnaderna inom ett kollektiv vore av så obetydlig omfattning, att det icke kunde anses motiverat att verkställa debitering, sådan borde kunna inställas, i följd varav kostnaderna komme att bäras av det allmänna, säger sig *statskontoret* icke vilja bestrida befogenheten av dylik eftergift av avgiftsskyldigheten i vissa fall. Emellertid understryker *statskontoret* angelägenheten av att möjligheten att fritaga ett visst egendomskollektiv från bidragsplikt begagnas med största försiktighet och endast då kostnaderna för debiteringsförfarandet uppenbarligen icke skulle stå i rimlig proportion till de ersättningsbelopp, som skola uttaxeras.

Beträffande frågan om ränta anser *Skånes handelskammare* att utredningen icke förebragt tillräckliga skäl för slopande av rätten till räntegottgörelse. Samma skäl som ansetts böra föranleda att ränta gottgöres å ersättning för skada under krigstid torde motivera, att räntegottgörelse lämnades även i nu förevarande fall. Den omständigheten, att utbetalning av ersättning för skada under neutralitetstid förutsattes skola i regel ske utan dröjsmål, borde icke medföra en ändrad ståndpunkt i principfrågan.

Kommerskollegium intager samma ståndpunkt samt erinrar om att skador under krigstid å varor och maskiner vore avsedda att regleras jämförelsevis snabbt och att räntegottgörelse i dessa fall föreskrivits för att i görligaste mån åstadkomma likhet i ersättningshänseende mellan olika krigsskador. Samma skäl talade för att även i här ifrågavarande fall bereda räntegottgörelse.

Jämväl *Sveriges köpmannaförbund* uttalar sig i denna riktning.

Å andra sidan anför *statskontoret*:

Statskontoret delar den av utredningsmännen hävdade åsikten, att ränta icke bör åtnjutas å tillerkänd ersättning för krigsskada under den tid landet är neutralt. Emellertid hava utredningsmännen i detta sammanhang fäst uppmärksamheten på det förhållandet, att enligt bestämmelsen i 18 § krigsskadelagen ersättningsberättigad kan komma att tillerkännas ränta å ersättningsbelopp, som icke utbetalats inom en månad från det anmälan om skadan jämte redogörelse för skadans art och omfattning inkommit till krigsskadenäm-

den, medan enligt de av brandförsäkringsbolagen tillämpade allmänna försäkringsvillkoren ränta icke kan komma att utgå, förrän tidigast sex veckor efter det meddelande om skadan jämte viss närmare utredning om densamma kommit försäkringsgivaren till handa. Härav följer, att ersättningsvillkoren i detta hänseende äro gynnsammare beträffande krigsskada än i fråga om civilskada. Då denna fråga enligt utredningsmännen fallit utom ramen för utredningsuppdraget, har utredningen icke ansett sig böra inkomma med något förslag om ändring av krigsskadelagen på ifrågavarande punkt. Det synes emellertid statskontoret uppenbart, att åtgärder snarast böra vidtagas för åstadkommande av likformighet vid regleringen av krigsskada och civilskada i förevarande hänseende, och ämbetsverket får därför för sin del framhålla önskvärdheten av att en omarbetning av 18 § krigsskadelagen i angiven riktning utan uppskov kommer till stånd.

Svenska försäkringsbolags riksförbund uttalar samma mening som statskontoret.

Slutligen anför *försäkringsinspektionen* i detta hänseende följande:

Enligt inspektionens mening kunna fall tänkas uppkomma, då ersättningsfrågans avgörande kan komma att väsentligt fördröjas och då den skadelidande därför skäligen bör tillerkännas viss räntegottgörelse å ersättningsbeloppet. Inspektionen avser härvid särskilt de fall, då frågan om ersättning kan bliva föremål för förhandlingar med främmande makt för uttrönande, huruvida ersättning från denna makt bör utgå. Det synes inspektionen även riktigt att i konsekvens med principen om att söka ernå snabbast möjliga skadereglering möjlighet bör förefinnas att gälda ränta å ersättningsbeloppet i de fall, där ersättningsfrågans avgörande fördröjes utan den ersättningsberättigades åtgöranden. Inspektionen vill därför föreslå, att bestämmelsen i sistnämnda paragraf angående ränta uppmjukas. Ifrågavarande punkt synes kunna avfattas å exempelvis följande sätt: »Ränta gottgöres ej, där ej Konungen för visst fall annorlunda förordnar.»

Vad angår frågan om lagens giltighetstid finner *statskontoret* det i hög grad betänkligt att giva bestämmelserna tillbakaverkande kraft. Statskontoret anför vidare härom:

Från utredningsmännens sida har också framhållits, att vissa erinringar av såväl principiell som praktisk art kunna resas häremot, varvid i sistnämnda avseende särskilt framhållits svårigheten att åstadkomma tillfredsställande utredning och värdering av för länge sedan inträffade skadefall. Därtill kommer, att redan uppkomna skador, som för övrigt varken till omfattning eller storlek äro alltför betydande, i viss utsträckning redan reglerats antingen på diplomatisk väg eller därigenom att gottgörelse utgått av statsmedel. De därvid utgående ersättningsbeloppen torde icke alltid hava bestämts efter försäkringstekniska principer. Enligt det nu framlagda förslaget skola emellertid de normer, som gälla inom det privata brandförsäkringsväsendet, i görligaste mån tjäna till ledning vid skaderegleringen. Härav följer att, därest lagen erhåller retroaktiv verkan, det förhållandet kan tänkas uppkomma, att skador av i huvudsak samma art och omfattning komma att gottgöras med skilda belopp. Att i dylika fall verkställa omprövning av det före lagens tillkomst reglerade skadeståndsfallet torde vara uteslutet. Med hänsyn till de olikformigheter beträffande skadefallens reglering, som sålunda kunna uppkomma, ävensom till de betänkligheter i övrigt av principiell och praktisk art, som kunna anföras mot utredningsmännens förslag att giva lagbestämmelserna retroaktiv verkan, anser sig statskontoret icke kunna biträda förslaget i denna

del. Därest ämbetsverkets nu framförda synpunkter vinna beaktande, behöver därav icke följa, att enskild egendom, som före lagens ikraftträdande drabbas av krigsskada, under alla förhållanden skall vara utesluten från möjlighet att erhålla gottgörelse. Liksom hittills i viss utsträckning skett, torde nämligen dylik ersättning, då så anses skäligen böra ifrågakomma, kunna utgå av statsmedel efter Kungl. Maj:ts särskilda beprövande.

Med hänsyn till de principiella betänkligheter och de praktiska svårigheter, som en retroaktiv tillämpning av den nya lagen skulle medföra, anse sig jämväl *fullmäktige i riksbanken* i första hand böra föreslå, att lagen icke gives tillbakaverkande kraft. Skulle detta emellertid befinnas böra ske, avstyrka fullmäktige i varje fall — under hänvisning till vad fullmäktige i annat sammanhang uttalat därom, att gottgörelse i regel icke borde utgå för obetydliga skador — att lagen erhåller retroaktivitet beträffande sådana skador. Fullmäktige anse dock att krigsskadenämnden även i fråga om skador, som inträffat före lagens ikraftträdande, borde erhålla befogenhet att tillerkänna den skadelidande ersättning, därest skadan ansåges vara av betydelse för honom med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden.

I fråga om *krigsskadenämndens sammansättning* säger sig *Sveriges industriförbund* vilja understryka vikten av att industriell sakkunskap funnes företräd i nämnden även under neutralitetsförhållanden. Om nämnden i enlighet med utredningens förslag komme att bestå av högst fem ledamöter med lika antal suppleanter, borde enligt förbundets mening en ledamot och en suppleant representera industrien.

Jämväl *Sveriges grossistförbund* uttalar sig i detta ämne. Då man måste räkna med att åtskilliga frågor av vittgående principiell natur, vilka kunde vara av den största betydelse för en eller flera av lagen berörda intressegrupper, måste komma under krigsskadenämndens prövning, ville förbundet för sin del förorda, att även dessa grupper bleve representerade i nämnden.

Sveriges köpmannaförbund framhåller såsom ett önskemål att vissa ledamöter i nämnden komme att utses i samråd med representanter för landets näringsorganisationer.

Departementschefen.

Redan under förarbetena till den nu gällande krigsskadelagen uttalades från olika håll önskemål om att anordningar vidtoges för reglering jämväl av sådana skador, som inträffat genom andra makters tillskyndan utan att krigstillstånd för Sveriges del föreläge. Sedan dess har egendom i vårt land gång efter annan drabbats av skador såsom följd av det utanför våra gränser pågående kriget. Jag delar visserligen utredningens uppfattning, att de skador, vilka inträffat fram till tiden för den av utredningen verkställda undersökningen, i och för sig knappast kunna anses utgöra tillräckligt skäl för en utvidgning av gällande lagstiftning till att omfatta jämväl sådana krigsskador, som uppkomma medan vårt land är neutralt. Emellertid synas den

senaste tidens erfarenheter giva vid handen, att krigets intensifiering ökar riskerna för dylik skadegörelse. Det förhållandet, att den enskilde för närvarande står utan möjlighet att genom försäkring skydda sig mot de ekonomiska följderna av sådan skadegörelse, har helt naturligt — särskilt inom näringslivet — framkallat en viss oro, vilken uppenbarligen skulle komma att dämpas genom den ifrågasatta lagstiftningen. Det bör också beaktas, att den förefintliga luckan i vår beredskapslagstiftning på detta område kan medföra svårigheter för svenska medborgare och företag i utlandet att utfå ersättning för krigsskador å deras där befintliga egendom.

Med hänsyn till vad sålunda framhållits finner jag avgörande skäl tala för att den nuvarande lagstiftningen angående ersättning för krigsskador snarast möjligt utbygges att gälla jämväl sådana skador, som under neutralitetstid drabba egendom i vårt land.

Jag ansluter mig till utredningens uppfattning att lagstiftningen bör utbyggas efter i stort sett samma principer, som ligga till grund för den nuvarande krigsskadelagen. De skäl, som motiverat egendomens uppdelning på fyra särskilda, i princip självförsörjande försäkringskollektiv, äga alltjämt giltighet. Jag anser mig därför icke kunna biträda det av Sveriges fastighetsägareförbund framförda förslaget att låta det allmänna bära kostnaderna för inträffade krigsskador.

Den i ett par yttranden berörda frågan om försäkringsskyddets utsträckning till att avse ersättning jämväl för driftsavbrott och för inkomstminskning av fast egendom diskuterades redan under förarbetena till den nuvarande krigsskadelagen. Enligt min mening saknas anledning att nu göra avsteg från den därvid godtagna principen, att sådan skada icke skall ersättas. Ett frångående av denna princip skulle uppenbarligen skapa helt nya problemställningar av delvis svårlöst art. Det må vidare framhållas, att ett snabbt skaderegleringsförfarande — vilket synes möjligt att i regel genomföra under neutralitetstid — torde i avsevärd mån reducera behovet av avbrottsförsäkring. Den enligt uppgift icke särskilt stora frekvensen av civila avbrottsförsäkringar synes även tala för att denna försäkringsform ej införlivas med den obligatoriska statliga krigsskadeförsäkringen.

Utredningens påpekande, att krigsskadelagen avser att skydda endast egendom i Sverige, ehuru detta icke klart framgår av lagtexten, är uppenbarligen riktigt. Till förebyggande av tveksamhet angående lagens tillämplighet i rummet torde det vara lämpligt att, på sätt utredningen föreslagit, förtydliga lagtexten i denna del. Försäkringsinspektionen har framhållit, att fiskefartyg med en bruttodräktighet under tjugu registerton jämte ombord därå befintligt lösöre icke skulle komma att omfattas av krigsskadelagen, då fartyget befunde sig utanför territorialgränsen. Denna fråga bör icke lämnas obeaktad, ehuru den torde sakna större praktisk betydelse. Fiskefartyg av denna storleksklass jämte därtill hörande redskap lära nämligen allenast i ringa utsträckning vara frivilligt brand- eller sjöförsäkrade och omfattas i följd härav endast undantagsvis av krigsskadelagen. Oavsett detta bör det dock icke komma ifråga att ställa denna egendom utan möjlighet

till försäkringsskydd mot krigsskador då egendomen — i och för fiske — nyttjas utanför territorialgränsen. Formellt möter intet hinder att hänvisa denna egendom till frivillig försäkring hos statens krigsförsäkringsnämnd, antingen helt och hållet eller i den mån egendomen icke skyddas av krigsskadelagen. En lösning av spörsmålet efter dessa linjer synes emellertid behäftad med uppenbara praktiska olägenheter. Jag vill vidare understryka vad som härutinnan framhölls under förarbetena till nuvarande lag, nämligen att den fiskarbefolkning, varom här är fråga, i allmänhet står främmande för försäkringstanken och dessutom till stora delar lever i så begränsade ekonomiska förhållanden, att krigsförsäkringspremierna skulle kännas svåröverkomliga. Då man under dylika omständigheter kan befara, att anslutningen till en frivillig krigsförsäkring skulle bliva ringa, förordar jag såsom en lämpligare lösning, att sådana fiskebåtar, varom här är fråga, jämte därå befintlig egendom bibehållas som försäkringsobjekt enligt krigsskadelagen, även då fartygen för fiske nyttjas utanför territorialgränsen.

Främmande stat tillhörig egendom är enligt 2 § 1 mom. krigsskadelagen undantagen från lagens tillämpning. Däremot omfattar lagen annan utländsk egendom här i riket. Då ändring härutinnan ifrågasatts i vissa yttranden, samt spörsmålet om den utländska enskilda egendomens ställning i detta hänseende icke tidigare särskilt uppmärksammats, synes det lämpligt att denna fråga nu upptages till behandling.

Jag vill då till en början framhålla, att den omständigheten att viss egendom omfattas av lagen visserligen för ägaren medför vissa förmåner men även en viss förpliktelse, nämligen skyldighet att med avgift för egendomen bidra till finansieringen av denna försäkring. Då försäkringsskyddet sålunda lämnas mot ersättning från de försäkrade, kan det i och för sig knappast anses olämpligt att detsamma omfattar även utlänningar. Dessa skulle ju eljest komma att i visst hänseende intaga en förmånligare ställning än svenska medborgare. Erinras må tillika, hurusom vid tillkomsten av lagen som motiv för densamma bland annat framhölls dels såsom ett samhällsintresse av första ordningen, att ägare av krigsskadade fastigheter erhöles medel för fastigheternas återställande i brukbart skick, dels ock angelägenheten av åtgärder, som möjliggjorde ett snabbt ersättande av skador berörande varuförsörjningen under ett krig. Vad sålunda anfördes äger uppenbarligen giltighet oberoende av om ägarna till den skadade egendomen äro svenskar eller utlänningar.

Om man emellertid anser vad nyss sagts icke böra hindra, att från försäkringsskyddet undantages utländsk enskild egendom, måste jämväl beaktas att ett dylikt undantagande kan allvarligt skada även svenska intressen. Därigenom skulle, därest en fastighet i utländsk ägo genom in-teckning är belånad hos svensk långgivare, denne i händelse av krigsskada å fastigheten gå miste om sin rätt — enligt 9 § i lagen — till betalning ur utfallande ersättningsbelopp. Vid krigsskada å varulager, maskiner eller annan lös egendom, tillhörig utlänning, skulle dennes ekonomiska ställning kunna bli undergrävd, till skada för hans svenska borgenärer. Äro utlänningar genom för-

medling av juridisk person, svensk eller utländsk, delägare i egendom här i landet, skulle ett undantagande av denna egendom från skydd enligt krigsskadelagen även gå ut över eventuella svenska delägare.

Att, oaktat de skäl som sålunda tala emot ett undantagande av utländsk enskild egendom från lagens tillämpning, förslag häröfver väckts i detta ärende har huvudsakligen motiverats med önskemålet att vårt land måtte komma i ett bättre läge vid förhandlingar med främmande stat rörande behandlingen av krigsskadad svensk egendom å denna stats territorium. Detta är otvivelaktigt, med hänsyn till de betydande värden som den svenska egendomen utomlands representerar, förtjänt av allvarligt beaktande. Framhållas må tillika, att det skulle kunna framstå såsom stötande för rättsuppfattningen, därest ersättning enligt lagen utginge för utländsk egendom ågången krigsskada, som vållats av den utländska statens krigsmakt.

Jag vill med hänsyn till det nyss anförda förorda, visserligen icke att utländsk enskild egendom undantages från lagens tillämpning men att Konungen förlänas befogenhet att, då omständigheterna föranleda därtill, förordna om sådant undantag beträffande egendom, som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till största delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat. Dylikt förordnande synes böra komma i fråga huvudsakligen då i den främmande staten svensk egendom icke beredes skydd, som kan anses likvärdigt med skydd enligt lagen. Även andra fall kunna dock tänkas, då det måste anses med svenska intressen förenligt att ett förordnande av nyss angivet innehåll kan meddelas. Att emellertid ifrågavarande befogenhet enligt min mening bör utövas med största varsamhet torde framgå av vad jag tidigare anförde i detta ämne.

Därest förordnande av nyss antydd innebörd meddelas, torde i samband därmed vissa tillämpningsföreskrifter böra utfärdas med stöd av 44 § i lagen. Särskilt läser behov då föreligga av bestämmelser för reglering av frågan i vilken ordning egendom tillhörig medborgare eller juridisk person i den främmande staten skall särskiljas vid avgiftsuppbörden inom de olika försäkringskollektiven.

För krigsskada å egendom inom lösörekollektivet skall enligt 26 § krigsskadelagen den försäkrade stå viss självrisk, motsvarande fem procent av försäkringsbeloppet. Fullmäktige i riksbanken hava nu ifrågasatt, huruvida icke från försäkringskyddet i regel borde uteslutas skador under en viss värdegräns. Frågan härom har, vad lösörekollektivet beträffar, tidigare varit under diskussion, därvid emellertid den lösning, som återspeglas i nyssnämnda lagregel, ansågs vara att föredraga. Jag finner icke skäl föreligga att härutinnan förorda en lagändring. Vad härefter angår fastighets-, varu- och maskinkollektiven skulle visserligen genom en bestämmelse med syfte att från skaderegleringsförfarandet utmönstra bagatellskadorna antagligen kunna vinnas en förenkling av administrationsapparaten. Gent emot denna praktiska synpunkt må emellertid framhållas, att, enligt vad jag inhämtat, hittills inträffade smärre krigsskadorna i flertalet fall drabbat personer, för vilka även ett ringa ersättningsbelopp är av betydelse. Omdömet gäller särskilt fönster-

skador och andra mindre skador å fastigheter i samband med minexplosioner. Med hänsyn härtill, och då en reduktionsregel skulle innebära en viss orättvisa gent emot de mindre försäkringstagarna, vilka dock själva måste för fulla värdet av sin egendom bidra till finansieringen av utgående skadeersättningar, anser jag mig icke böra förorda en generell bestämmelse om självrisk till visst belopp. Den av fullmäktige föreslagna anordningen, enligt vilken i lagen skulle stadgas dylik självrisk men krigsskadenämnden samtidigt bemyndigas att i ömmande fall utanordna ersättning, torde knappast innebära några större praktiska fördelar i fråga om administrationen. Man finge nämligen sannolikt räkna med stor frekvens av ersättningsanspråk under återopande av ömmande ekonomiska förhållanden.

Utredningen har förebragt övertygande skäl för att staten bör förskottera erforderliga medel till gäldande av krigsskadeersättningar jämte administrationskostnader. I enlighet med vad utredningen vidare föreslagit, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra huruvida och vid vilken tidpunkt utdebitering av bidrag eller avgifter skall ske.

Såsom jag redan framhållit bör man räkna med att reglering av inträffade skador under neutralitetstiden i allmänhet kommer att ske utan uppskov. Vid sådant förhållande delar jag utredningens uppfattning att skäl till räntegottgörelse under denna tid icke föreligger. Gentemot försäkringsinspektionens påpekande att räntegottgörelse synes skälig i fall, då frågan om ersättning kan komma att förhalas genom förhandlingar med främmande makt, må framhållas, att hinder icke torde möta för krigsskadenämnden att i dylikt fall utanordna ersättning till den skadelidande. Den utdömda ersättningen kan därefter vid förhandlingarna sökas åter på diplomatisk väg. Jag finner icke anledning att — på sätt föreslagits i vissa yttranden — i detta sammanhang upptaga den fristående frågan om ändring av räntebestämmelsen i 18 § krigsskadelagen.

Beträffande frågan huruvida lagen bör göras tillämplig på skador, som redan inträffat då de nya bestämmelserna träda i kraft, har i vissa yttranden intagits en från utredningens förslag avvikande ståndpunkt. I dessa yttranden ur principiella och praktiska synpunkter framförda betänkligheter mot utredningens förslag kunna icke fränkännas betydelse vid frågans bedömande. Enligt vad från utredningens sida för mig uppgivits torde hittills inträffade skador så gott som undantagslöst hava gjorts till föremål för utredning och värdering av den lokala polismyndigheten. Även om värderingen i regel icke skett efter strängt försäkringsmässiga normer, torde detta förhållande dock vara av underordnad betydelse med hänsyn till skadornas i genomsnitt ringa omfattning. I betraktande av det klarläggande, som sålunda redan skett av de inträffade skadornas art och omfattning, lär skaderegleringen icke komma att erbjuda alltför stora svårigheter. En viss anhopning av ärenden under tiden närmast efter det krigsskadenämnden trätt i funktion synes dock ofrånkomlig. En enligt min mening särskilt betydelsefull synpunkt på frågan är emellertid, att vid utdebitering inom respektive försäkringskollektiv avgift i princip skall utlagas jämväl för egendom som

drabbats av krigsskada, oavsett om denna inträffat före eller efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande. Det förefaller rimligt att kompensera denna i och för sig obegränsade bidragsskyldighet med en motsvarande rätt till ersättning. Med hänsyn härtill och jämväl till övriga av utredningen åberopade skäl till förmån för förslaget om retroaktiv giltighet av de nya bestämmelserna anser jag mig böra biträda detta förslag.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda instruktion för krigsskadenämnden samt att utse ledamöter och suppleanter i nämnden. Vad i olika yttranden framhållits angående nämndens sammansättning bör därvid tagas under övervägande.

I enlighet med de synpunkter, till vilka jag i det föregående anslutit mig, har utredningens förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 om krigsskadeersättning i viss omfattning överarbetats inom handelsdepartementet. Jag torde i det följande få något beröra de olika paragraferna i förslaget. I anslutning därtill skall jag lämna en kortfattad översikt över vissa hittills icke berörda detaljfrågor i förslaget, beträffande vilka frågor i de avgivna yttrandena erinringar framställts mot utredningens ståndpunkt. Vidare torde jag få beröra utredningens förslag till lagar om ändring av 24 § 3 mom. inteckningsförordningen och 12 § 4 mom. lagen om in-teckning i tomträtt och vattenfallsrätt.

Detaljmotivering.

1 §.

Utredningen har fattat begreppet krigsskada såsom liktydigt med skada i följd av krig. I stort sett har begreppet enligt förslaget samma innebörd, oavsett om skadan inträffar under neutralitetstid eller då vårt land är indraget i krig. Beträffande skador, orsakade av vår egen krigsmakt, anser utredningen likväl, att begreppet måste avgränsas något snävare under neutralitetstid. Av dylika skador borde huvudsakligen endast sådana, vilka föranletts av någon krigsmaktens åtgärd i syfte att avvärja en påbörjad eller omedelbart förestående kränkning av vårt lands neutralitet, behandlas såsom krigsskador. Enligt denna begreppsbestämning skulle t. ex. åverkan genom splitter från luftvärnseld komma att hänföras till krigsskada, såframt eldgivningen skett i syfte att avvärja en neutralitetskränkning. I anslutning härtill antyder utredningen, att åverkan genom sabotage av enskild person kan tänkas stå i så nära sammanhang med ett utanför Sverige pågående krig, att densamma bör betraktas såsom krigsskada. Enligt utredningens mening bör det ankomma på rättstillämpningen att närmare utmejsla begreppet krigsskada.

Skånes handelskammare anser, att innebörden av begreppet krigsskada icke klarlagts med önskvärd tydlighet i betänkandet. I detta hänseende anför handelskammaren vidare:

Medan av motiveringen till 1940 års lag synes framgå att under krigstid skada, åstadkommen genom sabotage, skulle vara att hänföra till krigsskada, under förutsättning att gärningsmannen stått i förbindelse med fientlig makt, angiver förevarande betänkande icke, under vilka förutsättningar under neutralitetstid krigsskada skall anses vara för handen, då skadan vållats genom sabotage. Då det icke är uteslutet att sabotage som orsak till krigsskada under krigets fortsatta utveckling kan komma att bli annat än en teoretisk möjlighet även i vårt land, torde det vara önskvärt, att någon tvekan icke föreligger på denna punkt, utan att lagstiftaren giver klart besked om att rätt till ersättning inträder även i detta fall, därest händelsen inträffat under sådana förhållanden, att de enskilda försäkringsbolagen på grund av sina allmänna försäkringsvillkor äro befriade från ersättningsskyldighet. Anledning torde vara att överväga, huruvida icke innebörden av begreppet krigsskada borde närmare klarläggas i själva lagtexten.

Ledamoten av försäkringsinspektionen, *dispaschören Hasselrot*, framhåller i ett särskilt yttrande, att det måste anses riktigt och lämpligt att i krigsskadebegreppet inbegripa allenast direkta följder av ett krig. En utvidgning av krigsskadelagstiftningen till att avse skada under neutralitetstid motiverade måhända, såsom utredningen anført, en ännu restriktivare tolkning av begreppet i vad det gällde skada under neutralitetstid. Fråga vore dock om en dylik skillnad kunde upprätthållas i praktiken, då man alltjämt rörde sig med samma terminologi.

Erfarenheten visar, att under ett modernt krig skador av de mest skiftande slag uppkomma i mer eller mindre nära anknytning till kriget. Ett närmare fixerande i lagtexten av begreppet krigsskada synes under sådana förhållanden icke vara lämpligt. Jag delar därför utredningens uppfattning att det bör ankomma på rättstillämpningen att närmare utforma begreppet. Någon olägenhet torde icke följa därav, att begreppet av naturliga skäl bör givas en något snävare räckvidd under neutralitetstid än då vårt land självt är indraget i kriget och detta således mera direkt föranleder skadegörande åtgärder å egendom här i landet.

*Departements-
chefen.*

Första stycket i departementsförslaget motsvarar 1 § i nu gällande lag. I lagtexten har dock — i enlighet med vad jag i det föregående föreslagit — gjorts ett tillägg i syfte att klart utmärka, att endast egendom i Sverige omfattas av lagen. Beträffande detta stycke må i övrigt framhållas, att då krigsskada gottgjorts i annan ordning än enligt lagen, detta icke i och för sig lär innebära, att den som gottgjort skadan därmed inträtt i den skadelidandes rätt till krigsskadeersättning. Härutinnan är jag alltså ense med utredningen. Har emellertid gottgörelsen lämnats utan att någon skyldighet därtill föreläggat, och har därvid tillika förbehåll gjorts om regressrätt gent emot krigsskadenämnden, torde dylik rätt föreligga.

I denna paragraf har vidare såsom ett nytt andra stycke intagits ett stadgande om att ersättning genom statlig krigsförsäkring även skall beredas för krigsskada under neutralitetstid jämte en erinran om att särskilda bestämmelser avseende sådan krigsskada sammanförts i ett särskilt avsnitt — 6 kapitlet — av lagen.

I ett likaledes nytillkommet tredje stycke har i enlighet med vad jag tidigare förordat upptagits en bestämmelse, enligt vilken krigsskada å fiskebåt, som har en bruttodräktighet understigande tjugu registerton, liksom sådan skada å ombord därå befintlig egendom skall ersättas enligt lagen, även där skadan uppkommit under det båten nyttjats till fiske utanför den svenska territorialgränsen.

2 § 4 mom.

2 § gällande lag är indelad i tre moment och upptager en förteckning över egendom, som är undantagen från lagens tillämpning. I departementsförslaget har till denna paragraf såsom ett fjärde moment fogats den av mig tidigare förordade bestämmelsen, enligt vilken Konungen förlänas befogenhet att, då omständigheterna föranleda därtill, från lagens tillämpning undantaga egendom, som helt eller till största delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat.

16 § och 25 § 2 mom.

I fråga om fartyg och fartygstillbehör har *utredningen* funnit den i gällande krigsskadelag genomförda gränsdragningen i vissa avseenden otillfredsställande. Jämlikt 16 § är — under förutsättning av frivillig brandförsäkring — varje fartyg under byggnad å varv (obligatoriskt) försäkrat mot krigsskada i varu- eller maskinkollektivet. På grund av bestämmelserna i 25 § 2 mom. undantages från lagens tillämpning varje fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller för likartat ändamål, så ock fiskefartyg med en bruttodräktighet av tjugu registerton eller därutöver, jämte sålunda undantaget fartygs tillbehör.

Vad sålunda stadgats kunde enligt utredningens mening möjligen föranleda till den tolkningen, att krigsskadelagen ägde tillämpning å färdigbyggt handelsfartyg, även då detta av en eller annan anledning icke nyttjades för sitt ändamål. Det syntes utredningen mest troligt, att lagstiftaren med uttrycket »nyttjas till handelssjöfart» avsett att ange en viss fartygskategori på grundval av det ändamål, för vilket fartyget byggts, därvid det förhållandet saknade relevans, huruvida fartyget vid ett visst tillfälle faktiskt nyttjades eller icke. Dock borde enligt utredningens mening icke förbises, att en tolkning, som fäste avgörande vikt vid om fartyget verkligen nyttjades, i vissa fall kunde hava fog för sig. Om sistnämnda tolkning skulle vara den riktiga, så innebure detta, att t. ex. temporärt upplagda handelsfartyg vore eller kunde vara att hänföra till krigsskadelagens lösörekollektiv. Utredningen ansåge det icke rimligt att belasta nämnda kollektiv, som avsåge att skydda helt andra egendomsgrupper, med risker av detta slag. Utan att vilja taga ställning till förenämnda tolkningsproblem ansåge utredningen, att krigsskadelagen uttryckligen borde från lösörekollektivet undantaga varje fartyg, som vore avsett att nyttjas som handelsfartyg.

I betänkandet påpekas vidare, att även upplagda handelsfartyg i stor utsträckning äro frivilligt krigsförsäkrade hos statens krigsförsäkringsnämnd.

Om man godkände den tolkningen av krigsskadelagen — fortsätter utredningen — att även temporärt upplagda handelsfartyg vore föremål för obligatorisk försäkring enligt krigsskadelagen, bleve konsekvensen tydligen den, att i händelse av krigsskada å upplagt handelstonnage såväl krigsförsäkringslagen som krigsskadelagen kunde bli tillämpliga på försäkringsfallet. Vidare framhålles, att samma förhållande kunde inträffa i fråga om fartyg, som i krigsskadelagens mening alltjämt vore under byggnad å varv men som desslikes blivit försäkrat hos krigsförsäkringsnämnden. Denna hade dock hittills icke meddelat försäkring av fartyg under byggnad å svenskt varv före sjösättningen. I syfte att åstadkomma en klar gränslinje mellan å ena sidan området för krigsförsäkring enligt krigsskadelagen och å andra sidan krigsförsäkringsnämndens verksamhetsområde föreslår utredningen sådan jämkning i krigsskadelagen, att fartyg under byggnad å varv bibehålles som objekt för denna lag endast intill dess fartyget blivit sjösatt. I fråga om undantaget fartygs tillbehör föreslås, att blott sådana tillbehör undantagas, vilka finnas ombord å fartyget.

Vad utredningen sålunda uttalat i fråga om krigsskadelagens tillämplighet beträffande vissa fartyg har under remissbehandlingen väckt uppmärksamhet på olika håll. Enighet råder i yttrandena därom, att färdigbyggda handelsfartyg icke böra belasta lösörekollektivet. Däremot har förslaget, att fartyg under byggnad å varv redan i och med sjösättningen skall uteslutas från krigsskadelagens tillämpning, mött gensagor i vissa yttranden.

I detta hänseende anför *Sveriges industriförbund*:

Det är i hög grad önskvärt, att en rationell gräns drages mellan den automatiska försäkringen enligt krigsskadelagen och den frivilliga krigsförsäkringen. Däremot kan det ifrågasättas, om ej gränsen dragits alltför snävt i förslaget. Från varvsindustriens sida har framförts ett önskemål, att ifrågasvarande gräns anges med leveransen, d. v. s. den tidpunkt, då äganderätten till fartyget övergår från tillverkare till redare. Förbundet anser, att bärande skäl kunna anföras för leveransen som gränslinje. Före denna tidpunkt utgör ju nybyggnaden en del av företagens varulager och undergår därutinnan ej någon förändring därför att byggnadsverksamheten efter sjösättningen fortsättes medan byggnaden ligger i vattnet. Vid sjösättningen torde i allmänhet av varvets åtagande återstå ungefär halva arbetskostnaden. Propellermaskineri, däcksmaskineri och utrustning äro icke ombordtagna, inredningsarbetet är icke påbörjat, och ofta återstå stora delar av skrovet, såsom kappar, däckshus, bryggor etc., att komplettera. Först då fartyget är klart för leverans, kan varvets åtagande sägas vara slutfört. Det ligger i varvens intresse att leverera sina nybyggen till beställaren så snart ske kan. Så torde också i regel ha skett med undantag för vissa fall, då på grund av krigsförhållandena leverans ej kunnat ske. Krigsförsäkringsnämnden har visserligen förklarat sig beredd att meddela krigsförsäkring för dessa fartyg men härför uppställt vissa villkor, som för vederbörande varv skulle komma att medföra betydande ekonomiska uppoffringar. För att erhålla frivillig krigsförsäkring erfordras, att ett fartyg är infört i fartygsregistret. Dylik registrering kan jämlikt 5 § förordningen angående registrering av svenska fartyg erhållas även för ett fartyg, som ännu ej är levererat och sålunda fortfarande tillhör varvet. Men detta förhållande bör ej vara utslagsgivande i detta sammanhang, alldenstund sagda registreringsmöjlighet tillkommit uteslutande för att bereda varvet tillfälle att

använda nybyggnaden som kreditobjekt och ej för att med fartyget kunna bedriva sjötrafik. Enär ersättningen enligt krigsförsäkringslagen maximerats till 175 % av förkrigsvärdet, skulle följden av ett genomförande av utredningens förslag bl. a. bliva, att varven för en stor del av sin produktion skulle kunna berövas den möjlighet till full ersättning för krigsskador, som krigsskadelagen tillförsäkrar näringslivet i övrigt. Varvsindustrien och därmed även indirekt rederinäringen skulle dessutom vid ett genomförande av förslaget drabbas av en icke oväsentlig extra kostnad i krigsförsäkringspremier, vilka måste betalas oavsett om någon skada inträffar eller ej. Med hänsyn till det anförda hemställer industriförbundet, att varvens nybyggnader beredas skydd enligt krigsskadelagen intill dess leverans skett.

Samma ståndpunkt intages av *Skånes handelskammare* och *Sveriges allmänna exportförening*.

Kommerskollegium framhåller, att utredningens förslag möjligen kunde föranleda, att varvsindustrien försattes i ett sämre läge än övriga näringsgrenar genom att varven bleve nödsakade att erlægga premier för försäkring hos krigsförsäkringsnämnden av fartygen efter sjösättningen, varvid dock måste anmärkas, att premierna vore synnerligen låga i fall, varom här vore fråga, och att även försäkring enligt krigsskadelagen kunde medföra kostnader. I avseende å varvsindustriens möjligheter att erhålla täckning för krigsskadeförluster kunde kollegiet ej finna att, såsom industriförbundet förutsett, någon försämring härutinnan skulle inträda vid ett genomförande av utredningens förslag, enär försäkring hos krigsförsäkringsnämnden för nybyggt fartyg torde meddelas för ett värde motsvarande de å fartyget nedlagda byggnadskostnaderna. Enligt kollegiets mening syntes dock fartyget lämpligen böra hänföras under krigsskadelagen intill tiden för fartygets färdigställande i leveransklart skick. Kollegiet ville därför förorda ett tillmötesgående av näringsorganisationernas förslag i så måtto, att fartyg under byggnad bereddes skydd enligt krigsskadelagen ända till dess fartyget vore färdigställt för leverans.

Dispaschören Hasselrot finner däremot i sitt förut omnämnda inom försäkringsinspektionen avgivna särskilda yttrande, att utredningens förslag i förevarande hänseende måste betraktas såsom en av praktiska skäl föranledd kompromiss. Sjösättningen av ett fartyg under byggnad eller tidpunkten därfor vore något som i allmänhet lätt kunde konstateras.

I anledning av industriförbundets uttalande, att förslaget genomförande indirekt skulle medföra en icke oväsentlig extra kostnad för rederinäringen, må framhållas, att *Sveriges redareförening* i sitt yttrande uttalat sig till förmån för förslaget, som föreningen funnit i förevarande del ändamålsenligt.

Krigsförsäkringsnämnden säger sig icke ha någon erinran mot förslaget, som syntes nämnden på ett praktiskt sätt lösa de föreliggande spörsmålen. Nämnden bekräftar, att den föreslagna utvidgningen av nämndens verksamhetsområde icke torde medföra några komplikationer av svårlöst art.

Departements-
chefen.

Som jag redan nämnt synes enighet råda om att färdigbyggda handelsfartyg och därmed i 25 § 2 mom. a) krigsskadelagen likställda fartyg principiellt böra vara uteslutna ur lösörekollektivet, oavsett om i det särskilda fallet

fartyget nyttjas för sitt ändamål eller ej. Detta torde jämväl hava varit syftet med undantagsbestämmelsen i 25 § 2 mom. a). Såsom utredningen påpekat, kan emellertid i vissa fall uppstå tvekan vid bestämmelsens tillämpning. I likhet med utredningen finner jag det därför önskvärt att åstadkomma ett förtydligande i lagtexten, vilket torde vinnas genom den av utredningen föreslagna formuleringen, att varje till handelssjöfart (eller likartat ändamål) *avsett* fartyg skall vara uteslutet ur lösörekollektivet.

Varje fartyg under byggnad å varv hänföres enligt 16 § till endera varu- eller maskinkollektivet. På grund av bestämmelser, som meddelats jämlikt samma paragraf, skola alla fartygsbyggen å våra större skeppsvarv tillhöra maskinkollektivet, övriga däremot varukollektivet. Av utredningen har påpekats, att uttrycket »under byggnad» är oklart och därför kan ge anledning till vissa svårigheter vid lagtillämpningen. Utredningen framhåller särskilt, att det av praktiska skäl är angeläget att skapa en klar gräns mellan området för krigsförsäkringsnämndens verksamhet och området för krigsskadelagens tillämpning. För egen del instämmer jag med utredningen härutinnan. Såsom alternativ till utredningens förslag att låta sjösättningen markera gränsen har i vissa yttranden gjorts gällande, att ett fartyg under byggnad bör kvarstå såsom objekt för försäkring enligt krigsskadelagen intill dess leverans skett. I ett annat yttrande har föreslagits att tidpunkten, då fartyget är färdigställt för leverans, bör vara avgörande. Enligt min mening kan icke något av dessa alternativ anses tillfredsställa samma krav på klarhet som utredningens förslag. Jag vill särskilt understryka angelägenheten av att gränsen markeras av en utåt tydligt manifesterad händelse, i möjligaste mån undandragen parternas disposition. Gentemot utredningens förslag har — särskilt från varvsindustriens sida — anförts, bland annat, att fartyget efter sjösättningen såsom objekt för krigsförsäkringsnämndens verksamhet troligen komme att belastas med större kostnader för försäkringssskyddet än om fartyget finge intill leveransen kvarbliva inom något av krigsskadelagens egendomskollektiv, ävensom att krigsförsäkringsnämnden äger uppställa villkor för meddelande av försäkring. Vidare har framhållits, att även i ersättningshänseende fartyget enligt utredningens förslag skulle komma i försämrad ställning. Härtill må anmärkas att, enligt vad jag inhämtat, krigsförsäkringsnämnden torde komma att tillämpa en synnerligen moderat premiesättning beträffande ifrågavarande fartygskategorier. Även om — vilket dock icke kan anses säkert — premieutgifterna till krigsförsäkringsnämnden i det särskilda fallet kunna komma att överstiga den avgift, som kan bliva uttaxerad enligt krigsskadelagen, bör icke förbises, att varvet i regel torde äga möjlighet att taga ut åtminstone en väsentlig del av kostnaderna av sin uppdragsgivare. Ur denna synpunkt sett bör det av krigsförsäkringsnämnden praktiserade systemet med förutbestämda, fixa premier erbjuda en fördel för varven framför krigsskadelagens anordning med avgifter, vilka — åtminstone under neutralitetstid — bestämmas kanske relativt lång tid i efterhand. Möjligheten för krigsförsäkringsnämnden att uppställa villkor lärer i förevarande fall icke betyda annat än ett i och för sig rimligt krav på

åtgärder i syfte att förebygga skadefall. Beträffande den för krigsförsäkringsnämnden föreskrivna maximeringen av ersättningsbelopp bör observeras, att denna, såsom kommerskollegium påpekat, icke gäller nybyggnader. Enär invändningarna mot den rationella lösning av problemet, som utredningens förslag innebär, alltså icke synas övertygande, förordar jag nämnda förslag. Genomförandet av detsamma förutsätter viss ändring i de för krigsförsäkringsnämndens verksamhet gällande bestämmelserna.

I enlighet med vad sålunda anförts hava 16 § och 25 § 2 mom., med en mindre redaktionell jämkning i förstnämnda paragraf, avfattats i överensstämmelse med utredningens förslag.

43 §.

Försäkringsinspektionen ifrågasätter, huruvida utredningens förslag rörande möjlighet till omprövning i vissa fall av krigsskadenämndens beslut är praktiskt lämpligt eller behövt. Inspektionen anför vidare:

Vinsten av att nämndens beslut säges vara slutgiltigt synes kunna gå väsentligen förlorad, om man uttryckligen ger på hand att även något så subjektivt betonat som åberopande av bevis av beskaffenhet att inverka på ärendets avgörande i den del det nu gäller skall kunna föranleda en förnyad prövning av saken. Frågan torde även ha en viss allmänna betydelse.

*Departements-
chefen.*

Under förarbetena till krigsskadelagen anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet (prop. nr 267 till 1940 års lagtima riksdag sid. 75), att det torde vara krigsskadenämnden obetaget att taga ersättningsärende under omprövning t. ex. i det fall, att nämnden ej ansett krigsskada föreligga medan de allmänna domstolarna vid den skadelidandes mot civilförsäkringsgivaren väckta ersättningskrav intagit motsatt ståndpunkt. Nämnda uttalande föranledde icke någon gensaga. Den möjlighet till omprövning av ett redan fattat beslut, som utredningen velat öppna genom det föreslagna tillägget, torde följaktligen vara för handen redan enligt gällande lag. Det synes mig likväl lämpligt att principen klart kommer till uttryck i lagtexten. Jag biträder därför i sak utredningens förslag i denna del. Emellertid har jag ansett förslaget böra i formellt hänseende undergå vissa jämkningar.

45 §.

Denna paragraf överensstämmer med utredningens förslag.

46 §.

Paragrafen överensstämmer med utredningens förslag bortsett från en mindre redaktionell ändring.

47 §.

Sveriges grossistförbund framhåller, att en snabb skadereglering är av den allra största betydelse för näringslivet. Förbundet förutsätter, att krigsskadenämnden kommer att taga hänsyn härtill vid tillämpningen av bestämmelserna beträffande varu- och maskinkollektiven samt anser en föreskrift härom böra intagas i instruktionen för nämnden.

Såsom jag redan förut framhållit bör man kunna räkna med att under neutralitetstid skadereglering verkställas utan längre uppskov. Vid utarbetande av instruktion för nämnden bör övervägas, huruvida närmare föreskrifter erfordras i detta hänseende. Departements-
chefen.

48—50 §§.

Endast vissa mindre väsentliga redaktionella ändringar ha vidtagits i utredningens förslag.

51 §.

Enär tredje punkten i övergångsbestämmelserna i utredningens förslag torde innefatta ett stadgande, som rätteligen bör hava sin plats i själva lagen, har detta stadgande, med viss därav föranledd jämkning, upptagits såsom en särskild lagparagraf.

Övergångsbestämmelserna.

Bortsett från vad nyss anförts ha endast mindre väsentliga, huvudsakligen redaktionella ändringar vidtagits i utredningens förslag.

Av utredningen föreslagna ändringar i 24 § 3 mom. in-teckningsförordningen och 12 § 4 mom. lagen om in-teckning i tomträtt och vattenfallsrätt.

Enligt 9 § krigsskadlagen skall beträffande ersättning för krigsskada, vilken inträffar då riket är indraget i krig, i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i lagen den 8 april 1927 om in-teckningshavares rätt till betalning ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal. Nämnda lagrum i krigsskadlagen skall enligt förslaget gälla jämväl i fråga om krigsskada under neutralitetstid. Departements-
chefen.

24 § 3 mom. in-teckningsförordningen och 12 § 4 mom. lagen om in-teckning i tomträtt och vattenfallsrätt innehålla allenast en erinran om vissa verkningar i in-teckningshänseende, då jämlikt lagen den 8 april 1927 brandskadeersättning utbetalas till in-teckningshavare.

Med hänsyn framförallt därtill, att en lagstiftning om ersättning för krigsskada under neutralitetstid kan väntas bestå endast under relativt begränsad tid, synes det icke erforderligt att i in-teckningsförordningen eller lagen om in-teckning i tomträtt och vattenfallsrätt införa erinran om likställigheten mellan brandskade- och krigsskadeersättning i förevarande hänseende. Jag finner följaktligen ej anledning föreslå sådant tillägg till ifrågavarande lagrum, som utredningen ifrågasatt.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det i överensstämmelse med vad sålunda anförts överarbetade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning*, av den lydelse bilaga (Bilaga A) vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Ivar Müller.

Förslag

till

Lag**angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540)
om krigsskadeersättning.**

Härigenom förordnas, *dels* att 1 §, 16 §, 25 § 2 mom. och 43 §¹ lagen den 21 juni 1940 om krigsskadeersättning skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att till 2 §² nämnda lag skall fogas ett nytt moment, betecknat 4 mom., av den lydelse nedan sägs, *dels* ock att till samma lag skall fogas ett nytt kapitel, betecknat 6 kap., med den överskrift och det innehåll som nedan angives.

1 §.

För skada å egendom i Sverige i följd av krig, vari riket kommit, skall, i den mån sådan krigsskada ej gottgöres i annan ordning, beredas ersättning genom statlig krigsförsäkring i den omfattning och på de villkor som i 1—5 kapitlen stadgas.

Ersättning genom sådan försäkring skall ock beredas för skada å egendom i Sverige i följd av krig, vari riket icke indragits (krigsskada under neutralitetstid), och gälle härom vad i 6 kapitlet stadgas.

Krigsskada å fiskebåt, som har en bruttodräktighet understigande tjuu registerton och som är stationerad i Sverige, skall, liksom sådan skada å ombord därå befintlig egendom, ersättas såsom ovan sägs även där skadan uppkommit under det båten nyttjats till fiske utanför den svenska territorialgränsen.

2 §.

4 mom. Konungen äger, då omständigheterna föranleda därtill, förordna, att från lagens tillämpning skall undantagas egendom, som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till största delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat.

16 §.

Ersättning enligt — — — erforderliga förbrukningsartiklar.

Ersättning utgår jämväl för sådan krigsskada å fartyg under byggnad å varv, som inträffat innan fartyget blivit sjösatt, såframt fartyget är brandförsäkrat i svenskt försäkringsbolag eller i utländsk försäkringsanstalt med

¹ Senaste lydelse av dessa lagrum se SFS 1940:980.

² Senaste lydelse se SFS 1940:980.

rätt att driva försäkringsrörelse här i riket; och skall krigsskadenämnden i fråga om samtliga å varje särskilt varv under byggnad varande icke sjösatta fartyg, som här avses, bestämma, att de skola anses tillhöra endera av de i första stycket angivna egendomsgrupperna. Med brandförsäkring förstås här även försäkring mot brandskada, som meddelats i form av sjöförsäkring.

Har egendom — — — å egendomen.

25 §.

2 mom. Från bestämmelserna i detta kapitel undantagas:

a) sjösatt fartyg (båt, pråm), färdigbyggt eller under byggnad, vilket är avsett att nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål, som med handelssjöfarten äger gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- eller dykeriföretag, så ock sjösatt fiskefartyg, färdigbyggt eller under byggnad, som har eller utbygges till en bruttodräktighet av minst tjugu registerton, ävensom ombord å sålunda undantagna fartyg befintliga tillbehör;

b) luftfartyg;

c) smycken, ädla — — — äkta pärlor.

43 §.

Krigsskadenämndens beslut må ej överklagas. Finner nämnden att beslut, varigenom ersättning vägrats eller yrkad ersättning till beloppet nedsatts, blivit oriktigt i följd av felaktig upplysning eller på grund av att omständighet eller bevis av beskaffenhet att inverka på ärendets avgörande icke varit nämnden bekant, äger nämnden dock upptaga ärendet till förnyad prövning.

Den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma eller rörande fråga huruvida eller i vad mån, vid tillämpning av 17, 21, 26 eller 30 §, kan å brand- eller sjöförsäkringsavtal grundas rätt till ersättning eller skyldighet att erlægga avgift, äger utan hinder av vad i första stycket stadgas instämma sin talan till domstol inom en månad från det han fick meddelande om beslutet.

6 kap. Krigsskada under neutralitetstid.

45 §.

Vad i 1—5 kapitlen finnes stadgat skall med nedan angivna undantag äga motsvarande tillämpning å krigsskada under neutralitetstid.

46 §.

Värdering av krigsskada under neutralitetstid å fastighet, som avses i 2 kapitlet, skall verkställas snarast möjligt efter det anmälan om skadan inkommit.

47 §.

Ersättning för krigsskada under neutralitetstid utbetalas å tid, som krigsskadenämnden för varje särskilt fall bestämmer. Ränta gottgöres ej.

48 §.

Konungen äger förordna huruvida och vid vilken tidpunkt utdebitering av bidrag eller avgifter skall ske till täckande av belopp, som utgivits eller beräknas komma att utgivas i ersättning för krigsskador under neutralitetstid eller såsom kostnad för krigsskadenämndens verksamhet under sådan tid.

49 §.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet, skall vara undantagen från försäkring för krigsskada under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör förbehåll därom hos försäkringsgivaren vid försäkringsavtalets ingående.

50 §.

Krigsskada under neutralitetstid skall, vid äventyr som stadgas i 35 §, anmälas hos krigsskadenämnden inom tre månader efter erhållen kännedom om skadan. I varje fall förloras rätten till ersättning, om anmälan ej inkommit till nämnden inom sex månader efter det skadan inträffat.

51 §.

Om riket indrages i krig, skola bestämmelserna i 2--4 kapitlen äga omedelbar tillämpning jämväl å skada, som dessförinnan inträffat och som eljest varit att bedöma enligt bestämmelserna i detta kapitel, dock att vad sålunda stadgats icke skall medföra ändring i ersättningsbeslut, som redan meddelats av krigsskadenämnden.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i 6 kapitlet finnes stadgat skall äga tillämpning å skada, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Anmälan om skada, som inträffat före lagens ikraftträdande, skall hava inkommit till krigsskadenämnden inom sex månader från dagen för lagens ikraftträdande, vid äventyr att rätten till ersättning eljest är förlorad.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet och som vid tiden för denna lags ikraftträdande var på sätt i 25 § angives brand- eller sjöförsäkrad, skall vara undantagen från försäkring för krigsskada under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör anmälan därom hos försäkringsgivaren inom tre månader från dagen för lagens ikraftträdande.

Bilaga B.

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
LAG ANGÅENDE ÄNDRING I VISSA
DELAR AV LAGEN DEN 21 JUNI
1940 (NR 540) OM KRIGS-
SKADEERSÄTTNING

Utgivet den

31 augusti 1943 av 1943 års krigsskadeutredning

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet.

Den 21 april 1943 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att *dels* tillkalla högst fyra utredningsmän för att verkställa utredning av frågan om ersättning för krigsskador å egendom under neutralitetstid samt avgiva de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda, *dels* uppdraga åt en av utredningsmännen att såsom ordförande leda utredningens arbete, *dels ock* förordna sekreterare åt utredningsmännen.

På grund av detta bemyndigande tillkallade chefen för handelsdepartementet den 10 maj 1943 överdirektören i försäkringsinspektionen, fil. doktorn *O. A. Åkesson* samt försäkringsdirektörerna *K. Eriksson*, *C. G. Juhlin Dannfelt* och *P. Ulmgren* att i nämnda hänseende verkställa utredning och avgiva förslag. Tillika uppdrogs åt Åkesson att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Vidare förordnades den 13 maj 1943 assessorn i Svea hovrätt *O. H. Appeltofft* att vara sekreterare hos utredningsmännen.

Utredningsmännen, som för uppdraget antagit benämningen 1943 års krigsskadeutredning, få härmed vördsamt överlämna sitt betänkande jämte förslag

dels till lag angående ändring i vissa delar av lagen om krigsskadeersättning,

dels ock till härutav betingad lag om ändrad lydelse av 24 § 3 mom. förordningen angående inteckning i fast egendom samt 12 § 4 mom. lagen om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt.

Det är utredningsmännens avsikt att snarast möjligt överlämna förslag även till instruktion för krigsskadenämnden.

Stockholm den 31 augusti 1943.

O. A. ÅKESSON.

K. ERIKSSON.

C. JUHLIN DANNFELT.

P. ULMGREN.

Olof H. Appeltofft.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

Häri genom förordnas, att lagen den 21 juni 1940 om krigsskadeersättning skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

För skada å egendom i Sverige i följd av krig, vari riket kommit, skall, i den mån sådan krigsskada ej gottgöres i annan ordning, beredas ersättning genom statlig krigsförsäkring i den omfattning och på de villkor som i denna lag stadgas.

Angående ersättning för skada i följd av krig, vari riket icke indragits (*krigsskada under neutralitetstid*), gäller vad därom i 6 kapitlet finnes stadgat.

16 §.

Ersättning — — — förbrukningsartiklar.

Ersättning utgår jämväl för sådan krigsskada å fartyg under byggnad å varv som inträffat innan fartyget blivit sjösatt, såframt egendomen är brandförsäkrad i svenskt försäkringsbolag eller i utländsk försäkringsanstalt med rätt att driva försäkringsrörelse här i riket; och skall krigsskadenämnden i fråga om samtliga å varje särskilt varv under byggnad varande fartyg, som här avses, bestämma, att de skola anses tillhöra endera av de i första stycket angivna egendomsgrupperna. Med brandförsäkring förstås här även försäkring mot brandskada, som meddelats i form av sjöförsäkring.

Har — — — egendomen.

25 §.

1 mom. Ersättning — — — riket.

Förflyttas — — — egendomen.

2 mom. Från bestämmelserna i detta kapitel undantagas:

a) sjösatt fartyg (båt, pråm), färdigbyggt eller under byggnad, vilket är avsett att nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål, som med handelssjöfarten äger gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- eller dykeriföretag, så ock sjösatt fiskefartyg, färdigbyggt eller under byggnad, som har eller utbygges till en bruttodräktighet av minst tjugo registerton, ävensom ombord å sålunda undantagna fartyg befintliga tillbehör;

b) luftfartyg;

c) smycken, ädla stenar och äkta pärlor.

3 mom. Egendom — — — ingående.

43 §.

Krigsskadenämndens beslut skall vara slutgiltigt. Finner nämnden att beslut, varigenom rätt till ersättning vägrats eller yrkad ersättning till beloppet nedsatts, blivit oriktigt i följd av felaktig upplysning eller på grund av att omständighet eller bevis av beskaffenhet att inverka på ärendets avgörande icke varit nämnden bekant, äger nämnden dock upptaga ärendet till förnyad prövning.

Vad ovan stadgats utgör icke hinder för den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma eller rörande fråga huruvida eller i vad mån, vid tillämpning av 17, 21, 26 eller 30 §, kan å brand- eller sjöförsäkringsavtal grundas rätt till ersättning eller skyldighet att erlægga avgift, att instämma sin talan till domstol inom en månad från det han fick meddelande om beslutet.

6 kap. Om ersättning för krigsskada under neutralitetstid.

45 §.

Vad i 1—5 kapitlen finnes stadgat skall med nedan angivna undantag äga motsvarande tillämpning å krigsskada under neutralitetstid.

46 §.

Värdering av krigsskada å fastighet som avses i 2 kapitlet skall verkställas snarast möjligt efter det anmälan om skadan inkommit.

47 §.

Ersättning för krigsskada utbetalas å tid, som krigsskadenämnden för varje särskilt fall bestämmer. Ränta gottgöres ej.

48 §.

Konungen äger förordna huruvida och vid vilken tidpunkt utdebitering av bidrag eller avgifter skall ske till täckande av belopp, som utgivits eller beräknas komma att utgivas i krigsskadeersättning eller såsom kostnad för krigsskadenämndens verksamhet. Utdebitering verkställs enligt de för varje egendomsgrupp stadgade grunder.

49 §.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet, skall vara undantagen från krigsförsäkring under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör förbehåll därom hos försäkringsgivaren vid försäkringsavtalets ingående.

50 §.

Krigsskada skall, vid äventyr som stadgas i 35 §, anmälas hos krigsskadenämnden inom tre månader efter erhållen kännedom om skadan. I varje fall förloras rätten till ersättning, om anmälan ej inkommit till nämnden inom sex månader efter det skadan inträffat.

Denna lag skall träda i kraft . . . . .

Med avseende å lagens ikraftträdande och giltighet skall vidare gälla:

1. Vad i 6 kapitlet finnes stadgat skall äga tillämpning å skada, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Anmälan om skada, som inträffat före lagens ikraftträdande, skall hava inkommit till krigsskadenämnden inom sex

månader från dagen för lagens ikraftträdande, vid äventyr att rätten till ersättning eljest är försutten.

2. Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet och som vid tiden för denna lags ikraftträdande var på sätt i 25 § angives brand- eller sjöförsäkrad, skall vara undantagen från krigsförsäkring under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör anmälan därom hos försäkringsgivaren inom tre månader från dagen för lagens ikraftträdande.

3. Om riket indrages i krig, skola bestämmelserna i 2—4 kapitlen äga tillämpning jämväl å skada, som dessförinnan inträffat och som eljest varit att bedöma enligt 6 kapitlet, dock att vad sålunda stadgats icke skall medföra ändring i ersättningsbeslut, som redan meddelats av krigsskadenämnden.

F ö r s l a g

till

L a g

**om ändrad lydelse av 24 § 3 mom. i förordningen den 16 juni 1875
angående inteckning i fast egendom.**

Härigenom förordnas, att 24 § 3 mom. i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

3 mom. Huru i visst fall inteckning, som utgått ur brandskade- eller krigsskadeersättning, varder utan verkan, så ock huru inteckning i stället kan komma att meddelas på grund av handling, som K. B. har att utfärda, därom är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft . . . . .

F ö r s l a g

till

L a g

**om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. i lagen den 14 juni 1907 om
inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt.**

Härigenom förordnas, att 12 § 4 mom. i lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt skall erhålla följande ändrade lydelse:

4 mom. Huru i visst fall inteckning, som utgått ur brandskade- eller krigsskadeersättning, varder utan verkan, så ock huru inteckning i stället kan komma att meddelas på grund av handling, som K. B. har att utfärda, därom är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft . . . . .

Allmän motivering.

A. Grunddragen av gällande lag om krigsskadeersättning.

Nu gällande lag om krigsskadeersättning, i det följande även benämnd krigsskadelagen, omfattar all fast och lös egendom här i riket, som icke blivit uttryckligen undantagen. De viktigaste undantagen gälla den svenska staten och främmande stat tillhörig egendom, viss kommunal egendom, penningar och värdehandlingar, för allmän trafik avsedd kanal, spårväg eller annan farväg — dock ej järnväg — samt allmän farled eller allmän flottled jämte tillhörande byggnader, anläggningar och markområden. Det må framhållas, att utländsk enskild egendom här i riket omfattas av lagstiftningen.

Den av lagen omfattade egendomen indelas i fyra särskilda grupper, kollektiv, nämligen *fastigheter*, även jordbruks- och skogsfastigheter jämte vissa produkter och inventarier därå, vidare *varor*, huvudsakligen avsedda för förädling eller försäljning, *maskiner*, dit även vissa industri- eller hantverksinventarier hänföras ävensom ledningar och till enskild järnväg hörande rullande materiel samt slutligen *annan lösegenom*, i stort sett personligt lösöre, affärs- och kontorsinventarier ävensom vissa fordon. De fyra kollektiven pläga i regel benämnas fastighets-, varu-, maskin- och lösörekollektiven. Fartyg under byggnad å varv tillhöra antingen varu- eller maskinkollektivet. Färdigbyggda, större fartyg äro genom särskild bestämmelse helt undantagna från lagens tillämpning, under det att mindre sådana fartyg tillhöra lösörekollektivet. Utredningen återkommer nedan utförligare till vissa frågor, som sammanhånga med lagens tillämpning å fartyg.

För vart och ett av dessa fyra kollektiv innehåller lagen en finansieringsplan, som går ut på att varje egendomsgrupp i princip skall vara självförsörjande. Beträffande *fastighetskollektivet* har sålunda föreskrivits, att krigsskador å fast egendom jämte därmed i lagen likställd lösegenom skola täckas på det sätt, att, sedan värdering skett av samtliga inträffade skador, efter krigets slut årliga bidrag skola uttagas av landets samlade fastighetsbestånd. Den till varje fastighet sålunda knutna bidragsskyldigheten är maximerad till fem procent av fastighetens taxeringsvärde och skall fullgöras med högst en halv procent om året. Maximeringen av bidragsskyldigheten medför att, därest det sammanlagda ersättningsbeloppet skulle komma att överstiga bidragssumman, skadeersättningarna måste i motsvarande grad nedsättas. Skadeersättning utbetalas först efter krigets slut, men det förutsättes, att statsverket, då anledning därtill föreligger, skall förskottera erforderliga medel, varigenom den fördelen vinnes, att ersättning kan utbetalas utan avbidan på bidragsspliktens slutliga fullgörande.

Medan fastigheterna representera ett mera bestående värde, vilket förhållande möjliggör täckning i efterskott av kostnaderna för inträffade krigsskador och dessa kostnaders fördelning över en längre följd av år, är en varas livslängd inom produktions- och distributionsapparaten starkt tidsbegränsad. I fråga om varuförsäkringen är det även av särskild betydelse att skaderegleringen kan verkställas snarast möjligt, för att förstörda varor skola

kunna ersättas och varudistributionen hållas i gång. Dessa synpunkter hava varit avgörande vid gestaltningen av *varukollektivet*, på vilket tillämpas vanliga försäkringsprinciper med löpande premiebetalning, avpassad så att jämvikt i görligaste mån upprätthålles mellan premier och skador. I syfte att förenkla förvaltningen och samtidigt åstadkomma ett effektivt skydd har varuförsäkringen vidare utformats som en obligatorisk försäkring, omfattande alla varor, som äro brandförsäkrade, samt beträffande fartvg under byggnad sjöförsäkrade, uti här i riket verksamt försäkringsbolag. Varje sådant försäkringsbolag har att föra ett register över alla meddelade brandförsäkringar å varor. Omedelbart efter krigsutbrottet verkställes utdebitering av avgifter för krigsförsäkringen. Med hänsyn till svårigheten att förutberäkna hur stor avgift som erfordras, förutsättes att varje premiebetalning skall avse en relativt kort tidsperiod. Avgifter uttagas intill dess nödiga medel influtit för täckande av alla under kriget inträffade skador.

Maskinkollektivet har i lagen gestaltats efter samma principer som varukollektivet. Även här gäller sålunda att förutsättningen för åtnjutande av krigsskadeersättning är att egendomen är brand- respektive sjöförsäkrad.

Även för *lösöre-kollektivet* gäller att brandförsäkring, eller, såvitt angår fartyg, sjöförsäkring skall vara i kraft. Denna egendomsgrupp är dock icke såsom fallet är med varor och maskiner obligatoriskt krigsförsäkrad. Lagen stadgar nämligen, att egendomen skall vara undantagen från lagens bestämmelser rörande detta kollektiv, såframt försäkringstagaren gör anmälan därom hos försäkringsgivaren före krigets utbrott eller, beträffande därefter försäkrad egendom, samtidigt med försäkringsavtalets ingående. Under alla förhållanden äro vidare bl. a. smycken, ädla stenar och äkta pärlor undantagna från krigsförsäkring i detta kollektiv. Lagen förutsätter, att efter krigets slut värdet av samtliga krigsskador som drabbat egendom tillhörande lösöre-kollektivet skall bestämmas, varefter för ersättning erforderliga medel uttagas genom försäkringsavgifter. Dessa äro maximerade till viss del — högst tre procent — av brand- eller sjöförsäkringsbeloppet för egendomen. Skulle vad sålunda högst må utdebiteras icke förslå till full skadeersättning, skola ersättningsbeloppen proportionellt nedsättas. Det förutsättes vidare i lagen, att, liksom i fråga om fastighetskollektivet, staten skall kunna lämna förskott till ersättningsbeloppen.

Om ersättning icke utbetalats inom viss angiven tid, äger ersättningsberättigad åtnjuta ränta å det fastställda ersättningsbeloppet. Denna bestämmelse gäller samtliga de fyra kollektiverna. Det må slutligen framhållas, att i lagen icke förekommer någon indelning i riskklasser inom de skilda egendomsgrupperna. Vid debitering tillämpas sålunda en enhetlig avgiftssats för all egendom tillhörande ett och samma kollektiv.

Frågor rörande krigsförsäkring enligt lagen om krigsskadeersättning skola handläggas av en för riket gemensam nämnd, kallad *statens krigsskadenämnd*. Lagen lämnar även vissa föreskrifter angående nämndens verksamhet. Sålunda stadgas, att anmälan om skada skall ske hos nämnden inom tre månader efter erhållen kännedom om skadan, dock senast inom ett år efter krigets slut. Värdering av skada och fastställande av ersättningsbelopp skall ske enligt i lagen angivna normer. I nämndens beslut rörande ersättning skola deltaga minst tre ledamöter, av vilka åtminstone en skall hava utövat domarämbete. Nämndens beslut skall vara slutgiltigt. Dock lämnas möjlighet öppen bl. a. för den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma, att inom viss tid instämna sin talan till domstol. Lagen stadgar slutligen, att ytterligare föreskrifter som erfordras beträffande krigsskadenämndens organisation och verksamhet meddelas av Konungen ävensom att närmare föreskrifter angå-

ende lagens tillämpning meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av krigsskadenämnden. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t genom beslut den 21 juni 1940 uppdragit åt försäkringsinspektionen att tillvidare hava överinseendet över samt vidtagna förberedande åtgärder för tillämpningen av lagen om krigsskadeersättning. Enligt av Kungl. Maj:t samtidigt lämnat bemyndigande har försäkringsinspektionen därefter förordnat tre representanter för brandförsäkringsväsendet att såsom sakkunniga biträda inspektionen vid fullgörandet av ifrågavarande uppdrag.

På grund av nämnda uppdrag har inspektionen utfärdat närmare direktiv för samliga brandförsäkringsbolag rörande uppläggning av register över alla brandförsäkringar av varor och maskiner, som tillhöra varu- och maskinkollektiven och sålunda omfattas av krigsförsäkringen. Dessa register, som skola hållas à jour med ändringar i fråga om brandförsäkringarna, äro avsedda att tjäna såsom grund för avgiftsdebiteringen, vid vilken de enskilda brandförsäkringsbolagen hava att biträda. Inspektionen har därjämte bl. a. föreskrivit å vilka varv som fartyg under byggnad skola tillhöra varu- respektive maskinkollektiven.

B. Behovet av utsträckt lagstiftning.

I direktiven för utredningen har bl. a. uttalats, att det i första hand bör fastställas, i vilken utsträckning behov kan anses föreligga av ett ingripande från statens sida i syfte att lagstiftningsvägen säkerställa att ersättning erhålles för krigsskador, som under neutralitetstid uppkomma å egendom i Sverige.

De enskilda försäkringsbolagens krigsvillkor. Vid övervägande av behovsfrågan må till en början erinras om de bestämmelser i gällande brandförsäkringsvillkor, som reglera brandförsäkringsbolagens ersättningsskyldighet vid krigsskador. Nu gällande allmänna försäkringsvillkor för brandförsäkring i anslutning till lagen om försäkringsavtal den 8 april 1927 innehålla en bestämmelse av innebörd, att meddelad försäkring icke omfattar förlust eller skada, vars uppkomst eller omfattning direkt eller indirekt orsakats av eller står i samband med, bland annat, »krig, invasion, fiendes åtgärd, krigsliknande operationer, vare sig krig förklarats eller icke, inbördeskrig, myteri, revolution, uppror, upplopp eller åtgärd av makthavare, som obehörigen tillvällat sig makten». En krigsklausul av motsvarande innehåll torde numera tillämpas av såväl direkt- som återförsäkrare i alla länder.

Av förevarande bestämmelse framgår, att de enskilda brandförsäkringsbolagen icke ersätta krigsskador. Tid efter annan ha dylika skador inträffat i vårt land under nuvarande världskrig, för vilka ersättning vägrats. Drivande ballonger med släplina ha föranlett skador, i något fall kortslutning med därav förorsakad brand, som även i flera fall förorsakats av brännflaskor. Vid bombnedslag ha såväl större som mindre skador uppstått. Minexplosioner hava föranlett ett flertal skador särskilt å fönsterrutor men även andra skador å byggnader. Dylika skador ha även föranletts av granatsplitter vid luftvärnets beskjutning av främmande flygplan, som flugit in över svenskt område. En del fall ha förekommit, där det visat sig synnerligen svårt att bedöma, huruvida en inträffad skada bör betraktas som civil- eller krigsskada. För åstadkommande av enhetlighet på detta område har en särskild överenskommelse träffats mellan de olika brandförsäkringsbolagen, innebärande bl. a. att framställda ersättningsanspråk för skador av nu berörd art icke böra upptagas till prövning, förrän polis- eller annan utredning angå-

ende skadan blivit slutförd. Om flera bolag ha del i skadan, får intet bolag reglera sin skada, förrän förhandlingar mellan samtliga intresserade försäkringsgivare ägt rum för åstadkommande av likartad behandling av fallet. Det har i denna överenskommelse även fastslagits, att skada, som inträffar under tid, då rikets krigsmakt eller del därav är mobiliserad eller försatt i försvarsberedskap och vars uppkomst eller omfattning helt eller delvis föranletts av materiel avsedd för krigsändamål, skall behandlas som krigsskada, såvida icke genom utredning klarlägges, att så ej skäligen bör ske. Råder det tvekan, huruvida skadan är hänförlig till ovan angiven krigsklausul och finnes anledning förmoda att fallets behandling kan bliva prejudicerande för framtiden, bör detsamma hänskjutas till gemensam behandling av bolagen, innan skadan definitivt regleras.

De förhållanden, för vilka ovan redogjorts och de åtgärder, som vidtagits från brandförsäkringsbolagens sida, ge ett tydligt belägg för att frågan om ersättning för inträffade krigsskador under vår nuvarande neutralitetsperiod har blivit av en viss betydelse. Nu berörda omständigheter böra därför icke förbises, då det gäller att bedöma, huruvida behov kan anses föreligga för skapande av ett skydd mot de ekonomiska följderna av dylika skador. Situationen är den, att den enskilde icke har möjlighet att genom försäkring skydda sig mot ekonomiska förluster till följd av skador av nu berörd art. Vad beträffar annan krigsskada än sådan som förorsakats genom brand föreligger samma begränsning i fråga om möjligheten att täcka risken genom frivillig försäkring.

Av det anförda framgår, att skada, som uppkommer å enskild egendom här i riket under tid, då riket icke är i krig och som direkt eller indirekt orsakats av krig mellan andra nationer, varken kan täckas genom frivillig försäkring eller omfattas av lagen om krigsskadeersättning. Ågaren har alltså att själv bära förlusten, såvida icke undantagsvis ersättning för skadan kan vinnas på diplomatisk väg eller annorledes.

Förekomsten av krigsskador under neutralitetstiden. För ytterligare belysning av frågan huruvida behov av försäkringsskydd för krigsskador under neutralitetsperioden kan anses föreligga har utredningen sökt bilda sig en uppfattning om frekvensen av redan inträffade dylika skador. För sådant ändamål har utredningen i skrivelse till samtliga länsstyrelser anhållit om uppgift rörande arten och omfattningen av krigsskador, som inom olika län efter stormaktskrigets utbrott drabbat fast och lös egendom av enskild natur. Svar ha inkommit från samliga länsstyrelser. Dessutom har utredningen från vissa affärsdrivande verk erhållit uppgift om motsvarande skador å egendom tillhörande dessa verks förvaltningsområde.

De från länsstyrelserna inkomna uppgifterna torde icke kunna betraktas såsom fullständiga, även om de synas ge en relativt god bild av orsakerna till de inträffade skadorna och deras relativa förekomst inom landet. I fråga om skadornas betydelse ur ekonomisk synpunkt lämnas i nämnda uppgifter för flertalet län i ett betydande antal fall även uppgift om resultatet av verkställ- da värderingar. För en del län saknas dock dylika värdeuppgifter.

De inkomna uppgifterna ge vid handen, att de inträffade skadorna i hudsak härröra från bombfällning, minsprängning, spärrballonger, brännflaskor, granatsplitter i samband med beskjutning av främmande flygplan, som flugit in över svenskt område samt nödlandning av dylika plan. Vad skadornas lokala fördelning beträffar uppges åtta länsstyrelser, eller tredjedelen av samtliga, att skador av nu berörd art icke inträffat inom vederbörande län. Största antalet skador uppges ha förekommit inom Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län, Älvsborgs län och Jönköpings län, för vilka län uppgi-

vits respektive 274, 73, 50 och 43 skador. För alla övriga län sammantagna uppges antalet inträffade skador till 58. Av de uppgivna 498 skadorna, som samtliga avse enskild egendom, ha 201 drabbat fastigheter, 253 starkströmsledning, 27 andra ledningar samt endast 17 egendom av annan art. Det må framhållas, att skador å fiskefartyg och redskap icke ingå i dessa siffror, alldenstund ifrågavarande skador som regel ersatts på grund av frivillig försäkring hos statens krigsförsäkringsnämnd. Såvitt kan bedömas, torde sabotageskador, även om dylika av krigsförhållandena föranledda skador förekommit, icke ha medtagits i länsstyrelsernas uppgifter.

I fråga om de inträffade skadornas svårhetsgrad, varvid bortses från skador å fiskefartyg och fiskredskap, må nämnas, att med undantag för enstaka skadefall, där skadan värderats till ett eller annat tusental kronor, det övertvägande flertalet skador synes vara av mindre betydelse med ett genomsnittligt värde av i runt tal 100 kronor. Det må i anslutning härtill nämnas, att kostnaderna för avhjälpande av å telegrafverkets anläggningar uppkomna fel, förorsakade av spärrballonger, uppgingo till följande avrundade belopp.

År 1940	40 000 kronor
» 1941	7 000 »
» 1942	2 000 »

För vattenfallsstyrelsens del ha reparationskostnaderna för skador härrörande från spärrballonger under tiden t. o. m. 1942 uppgått till i runt tal 40 000 kronor. Till jämförelse med dessa kostnadssiffror kan det förtjäna framhållas, att värdet av samtliga av länsstyrelserna uppgivna skador som drabbat starkströmsledning och andra ledningar i enskild ägo och som enligt dessa uppgifter varit föremål för värdering, utgjorde cirka 20 500 kronor, medan de värderade fastighetsskadorna, huvudsakligen skador å fönsterrutor på grund av granatsplitter från luftvärnet och minsprängningar, representerade den relativt låga summan av cirka 28 500 kronor. Det må emellertid betonas, att de båda sistnämnda beloppen icke kunna betraktas som ett tillförlitligt mått på värdet av de krigsskador som drabbat nu berörda egendomsslag, detta bland annat på grund av att värderingen icke avser samtliga uppgivna skador.

Skador å fiskefartyg och fiskredskap ha så gott som uteslutande förekommit inom Göteborgs och Bohus län och representera ofta betydande belopp. Ur den från länsstyrelsen i nämnda län inkomna uppgiften hava följande siffror erhållits, avseende förhållandena t. o. m. utgången av juli 1943.

	Antal skador	Skadornas värde i kronor
Fiskefartyg, totalförlust	10	387 500
» , andra skador	10	6 800
Fiskredskap	36	35 800
	56	430 100

Det må nämnas, att det belopp av 6 800 kronor, som angivits för skador å fiskefartyg, motsvarar endast 6 av de 10 inträffade skadorna. För 4 av dem har något värde icke angivits. Möjligheten att i fråga om fiskefartyg och fiskredskap erhålla försäkring mot krigsskada hos krigsförsäkringsnämnden, synes hava utnyttjats i praktiskt taget samtliga nu nämnda skadefall, ett förhållande som, vad Göteborgs och Bohus län beträffar, också bekräftats av krigsförsäkringsnämnden.

Den föreliggande undersökningen synes berättiga till följande slutsats. Om man bortser från skador å fiskefartyg, för vilka frivillig försäkring kunnat

erhållas hos krigsförsäkringsnämnden, torde kunna sättas i fråga, huruvida enbart antalet inträffade neutralitetsskador och den därav föranledda skadegörelsen kunna anföras såsom tillräckligt skäl för en utsträckning av försäkringsskyddet att gälla även dylika skador. Antalet skador av denna art har uppenbarligen icke varit alltför betydande och skadornas storlek i det övervägande flertalet fall ringa. En mera detaljerad genomgång av länsstyrelsernas rapporter om inträffade skador ger emellertid ett intryck av att fara för en betydande skadegörelse i olika fall varit för handen, även om den uppkomna skadegörelsen kommit att stanna vid mindre proportioner. Framför allt måste man bereda sig på att den intensifiering av kriget, varmed man av försiktighetsskäl bör räkna, allteftersom detta närmar sig sitt slut, kan komma att medföra allvarliga konsekvenser beträffande neutralitetsskadornas både frekvens och omfattning. Detta förhållande talar enligt utredningens mening för att den ifrågasatta utvidgningen av försäkringsskyddet kommer till stånd.

Uttalanden av vissa näringsorganisationer. I likhet med den tidigare krigsskadeutredningen har även den nuvarande utredningen ansett sig höra träda i förbindelse med olika näringsorganisationer för att taga del av deras synpunkter beträffande behovet av en utvidgning av nu gällande lag om krigsskadeersättning. För sådant ändamål har utredningen haft överläggning med representanter för Kooperativa förbundet, Svenska järnvägsföreningen, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund samt Sveriges riksorganisation för hantverk och mindre industri. Härvid framhölls av representanter för Industriförbundet, att förbundet redan i sitt yttrande över krigsskadeutredningens betänkande framhållit, att tidpunkten för ett krigsutbrott ej alltid kunde fixeras. Redan på grund härav borde tiden närmast före ett krigsulbrott omfattas av lagen om krigsskadeersättning. Därifrån och till en utvidgning av lagen att gälla hela neutralitetstiden vore endast ett kort steg. Det uttalades från Industriförbundets sida, att det hos industrien föreläge ett starkt önskemål att få till stånd den ifrågasatta utvidgningen. För grossistförbundets del underströks, att det förelåg en stark oro i nuvarande läge och att det vore ytterligt tacknämligt, om en lagstiftning av här ifrågasatt art kunde komma till stånd. Representanterna för hantverksorganisationen, järnvägsföreningen och kooperativa förbundet anslöto sig helt till de gjorda uttalandena, varjämte från kooperativa förbundets sida framhölls, att särskilt industriledarna inom förbundet vore livligt intresserade av den ifrågasatta lagstiftningen. Fastighetsägareförbundet har i skrivelse till utredningen framhållit såsom synnerligen önskvärt att även krigsskador under neutralitetstid ersättas.

Sammanfattning. Ur den redogörelse, som i det föregående lämnats, har framgått bland annat följande.

- 1) Det privata försäkringsväsendet lämnar icke ersättning för krigsskada.
- 2) Den enskilde, vilkens egendom förstöres genom dylik skada, måste själv bära förlusten, såvida icke i något fall på grund av särskild omständighet ersättning för skadan kan erhållas. Detta förhållande måste betraktas såsom otillfredsställande.
- 3) Även om den hittillsvarande erfarenheten ifråga om antalet och omfattningen av inträffade neutralitetsskador icke enbart kan anses utgöra tillräckligt skäl för en utvidgad lagstiftning, bör man av försiktighetsskäl räkna med en stegring såväl beträffande frekvens som omfattning av inträffade neutralitetsskador, efter hand som kriget ingår i sitt slutskede.
- 4) Det föreligger hos landets näringsorganisationer ett starkt önskemål

om en utvidgning av lagen om krigsskadeersättning att gälla även neutralitetsskador. Såsom motiv för denna önskan har bl. a. åberopats en i vida kretsar utbredd oro över frånvaron av möjlighet till ersättning för de ekonomiska följderna av en skadegörelse, som kan bliva omfattande och för den enskilde mycket betungande.

På grund av vad sålunda framhållits anser utredningen behov föreligga av utökat skydd för ekonomiska förluster härrörande från skador av nu berörd art och vill som sin mening uttala önskvärdheten att ett sådant skydd snarast måtte komma till stånd.

C. Grunddragen av utredningens förslag.

Utredningens förslag innebär i korthet följande. De principer, som ligga till grund för utformningen av gällande lag om krigsskadeersättning, tillämpas i stort sett även vid lagstiftningens utbyggande att gälla neutralitetstid. Lagförslaget omfattar sålunda samma egendom, som den gällande lagen och dennas uppdelning av egendomen på fyra särskilda självförsörjande försäkringskollektiv bibehålles. Under neutralitetstid saknas anledning att i fråga om någon egendomsgrupp uppskjuta skaderegleringen, varför inträffade skador värderas och ersätts snarast möjligt. Statsverket förskjuter erforderliga medel för skadereglering samt för bestridande av därmed förenade kostnader. Vid viss tidpunkt sker uttaxering av bidrag eller avgifter. Ersättningsfrågor handläggas av den i nuvarande lag omförmälda krigsskadenämnden, som alltså måste träda i funktion. Den nya lagen göres retroaktivt i så måtto, att ersättning beredes för skador, som inträffat efter stormaktskrigets utbrott.

1. Förslagets omfattning.

Vid utvidgning av lagen om krigsskadeersättning att gälla även för neutralitetstiden aktualiseras omedelbart tvenne betydelsefulla frågor, nämligen *dels* frågan om begreppet krigsskada, vilket begrepp självfallet kan få en annan innebörd under neutralitetstiden än under en period, då landet är indraget i kriget, *dels* frågan om gränsdragning mellan det område, som omfattas av den obligatoriska krigsförsäkringen och området för krigsförsäkringsnämndens verksamhet.

Innebörden av begreppet krigsskada under neutralitetstid. Såsom förut framhållits är syftet med den nu ifrågasatta lagstiftningen att under vissa betingelser bereda möjlighet till ersättning för skada å egendom i följd av krig under tid, då vårt land är neutralt. I fortsättningen använder utredningen benämningen krigsskada såsom synonymt med uttrycket skada i följd av krig.

I sitt den 7 februari 1940 avgivna betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning anförde den dåvarande krigsskadeutredningen om begreppet krigsskada följande:

»Med krigsskada har utredningen i första hand avsett skada, orsakad av bombfällning, beskjutning, sprängning, eldsåsättande eller annan liknande åverkan. Om den skadegörande handlingen utförts av fientlig eller egen krigsmakt är i detta sammanhang utan betydelse; skadan har oavsett detta, om förutsättningarna i övrigt föreligga, uppstått i följd av krig. Även enskilda personer kunna tänkas i samförstånd med fienden och för att främja hans krigsmål, bakom fronten genom sabotage eller på annat sätt, åstadkomma krigsskada. Skada, som föranledes av fiendens beslagtagande av egendom,

inrymmes likaledes under begreppet krigsskada. — — — Med krig, vari riket befinner sig, avses endast rikets krig med främmande makt; detta lärer enligt gängse språkbruk få anses uppenbart och något förtydligande på denna punkt har i förslaget till lagtext ej syntts erforderligt. Härutinnan överensstämmer förslaget för övrigt med ett flertal under senare tid givna lagar. Inbördeskrig eller uppror avses alltså ej, dock kan givetvis en därav föranledd skada vara att anse som krigsskada, därest inbördeskriget eller upproret står i sammanhang med rikets krig med främmande makt. — Skada genom neutralitetskränkningar omfattas ej av förslaget, då den ju icke uppstått i följd av krig, vari Sverige deltagit. — — — I allmänhet torde staten ej vara juridiskt förpliktad att ersätta under krig av fienden eller egen härsmakt vållad skada å privat egendom. Emellertid föreligga fall, då staten på grund av särskilda lagstadganden kan tänkas bliva ersättnings skyldig för krigsskada, t. ex. enligt gällande rekvisitionslagar. Jämlikt dessa skall nämligen, därest skada eller avsevärd försämring uppkommit å förnödenhet, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, lämnas skälig ersättning därför. Denna skada kan ju vara en krigsskada i förslagets mening.»

Under behandlingen av lagförslaget framställdes icke någon erinran mot denna bestämning av begreppet krigsskada, varför densamma torde få tjäna till ledning vid tolkningen av nuvarande lag. Den frågan inställer sig då, huruvida den ovan lämnade definitionen av begreppet krigsskada kan anses äga obetingad giltighet å sådan skada även under tid, då vårt land är neutralt. Utredningen ställer sig tveksam särskilt i ett avseende, nämligen då fråga är om skada hörrörande av åtgärder av vår egen krigsmakt. Den ovan återgivna begreppsbestämningen inrymmer även sådan skada. Om den egna krigsmakten skall kunna fylla sin uppgift i krig, står det givetvis icke att undvika, att vissa dess åtgärder medföra skada å eller förstörelse av enskild egendom. För rätt till ersättning härför enligt gällande krigsskadelag förutsättes likväl, att skadegörelsen uppstått just i följd av kriget. Det torde icke hava varit lagstiftarens mening att såsom krigsskada anse t. ex. skadegörelse, som uppkommit i samband med utbildning eller övningar med krigsmakten bakom fronten. I varje fall bör detta stå fullt klart i fråga om sådan skadegörelse under neutralitetstid. Däremot kan det vålla tvekan, huru man bör bedöma skador, som medan riket är neutralt förorsakas av någon krigsmaktens åtgärd till skydd för neutraliteten. Det är givet, att sådana åtgärder av krigsmakten, vilka direkt syfta till att värna vår neutralitet, ofta bära krigets prägel. Från denna utgångspunkt kunde det också synas naturligt att generellt behandla alla av dylika åtgärder förorsakade skador såsom krigsskador i lagens mening. Detta kan emellertid enligt utredningens uppfattning icke komma i fråga. Ett efter sådana riktlinjer utformat krigsskadebegrepp lider av uppenbar oklarhet och kan tänkas få vidsträckt räckvidd, eftersom — sett ur en vidare synvinkel — snart sagt varje krigsmaktens åtgärd innerst syftar till att värna landets neutralitet. Inom utredningen har därför diskuterats möjligheten av en snävare gränsdragning. Utredningen anser, att sådana krigsliknande operationer, vilka direkt hänföra sig till en viss konkret neutralitetskränkning i nu berörda avseende böra intaga en särställning. Med andra ord bör skada, föranledd av någon krigsmaktens åtgärd i syfte att avvärja en påbörjad eller omedelbart förestående kränkning av vårt lands neutralitet, behandlas såsom krigsskada. Hit kommer sålunda att hänföras t. ex. åverkan genom splittr från luftvärnseld, därest eldgivningen tillkommit i syfte att avvärja en neutralitetskränkning. Att militärpersonalen tilläventyrs felbedömt situationen, bör härvid icke spela någon roll. Det har inträffat, att skada uppkommit i samband med desarmering av ilandflutna minor. Också sådan skadegörelse bör enligt utredningens mening i regel kunna gottgöras

såsom krigsskada. Emellertid bör krigsskadeersättning utgå allenast i den mån gottgörelse ej lämnas i annan ordning. Även under neutralitetstid torde förekomma fall, där ersättning för krigsskada bör utgå i första hand enligt gällande rekvisitionsförfattningar eller på annan grund.

Med det sagda har utredningen endast i stora drag velat ange riktlinjerna för tolkningen av begreppet krigsskada under neutralitetstid i sådana fall, där skadan vållats av vår egen krigsmakt. Det bör lämpligen ankomma på rättstillämpningen att närmare utmejsla begreppet. Enligt utredningens mening synes någon olägenhet icke föranledas därav, att detta begrepp kan få en något vidare räckvidd under krig än under neutralitetstid.

I anslutning till det sist sagda bör påpekas, att man vid ett krigsutbrott måste räkna med att skador i följd av krigshandlingar inträffat redan under tiden närmast dessförinnan. Sådan skadegörelse skall tydligen bedömas enligt bestämmelserna om krigsskada under neutralitetstid. Bortsett från svårigheten att fixera den tidpunkt, då krigstillstånd inträtt eller, i vissa fall, då skadan skett, anser utredningen det emellertid ur flera synpunkter lämpligt att, därest vårt land skulle indragas i kriget, all före och under kriget uppkommen krigsskada bedömes enhetligt och då givetvis enligt reglerna om skada under krig. Detta innebär bland annat, att värdet av »neutralitetsskadorna» sammanräknas med värdet av »krigsskadorna», därvid de i nu gällande lag stipulerade reduktionsreglerna för ersättning — i händelse av mycket omfattande egendomsförstöring — tillämpas på samtliga skadeersättningar. Både billighetsskäl och praktiska synpunkter tala likväl för att skadelidande, som redan fått sin ersättningsfråga prövad under neutralitetstid, icke sedermera drabbas av reduktionen.

I fråga om begreppet krigsskada bör vidare uppmärksammas åverkan genom sabotage av enskild person. Det låter väl tänka sig, att skadegörelse av dylik art står i så nära sammanhang med ett utanför Sverige pågående krig, att densamma bör betraktas såsom krigsskada. Att redan nu, innan tillräcklig erfarenhet föreligger, söka åstadkomma en gränsdragning, låter sig näppeligen göra.

Ett annat problem, som har viss anknytning till det ovan sagda, kan i detta sammanhang lämpligen tagas upp till behandling. Man måste räkna med att vid tillämpning av ifrågavarande lagstiftning möta tveksamma fall på gränsområdet mellan begreppen krigsskada och civilskada. Vid tillkomsten av den nuvarande lagen om krigsskadeersättning torde statsmakterna hava utgått ifrån, att varje avgörande av krigsskadenämnden i en ersättningsfråga bör träffas så, att skadan bedömes antingen som krigsskada eller som civilskada. Med den kännedom man sedan dess vunnit om den ej sällan komplicerade naturen av skador i anknytning till krigsförhållanden, står det klart för utredningen, att ett avgörande efter nämnda riktlinjer kan leda till obilliga resultat. En skada kan med hänsyn till orsak, förlopp eller omfång uppvisa ett växelspel av civila och krigspräglade faktorer. Redan den enkla, alls icke verklighetsfrämmande frågan, hur man enligt gällande lag bör bedöma en av civil orsak uppkommen skada, vars verkningar försvärats genom en krigshandling, är svår att besvara.

Utredningen, som haft tillfälle till överläggningar med initierade personer i våra grannländer, har därvid fått bekräftat, att de här endast antydningssvis omnämnda svårigheterna i mycket stor utsträckning förekomma vid rättstillämpningen. Från dessa personers sida har med skärpa framhållits olämpligheten av att genom alltför stela direktiv klavbinda lagtillämpningen, alldenstund situationer ofta uppkomma som ej kunna förutses. I våra nordiska grannländer tillämpar man nu sådant förfaringssätt vid skadereglering, att ett skadefall kan till viss del betraktas såsom krigsskada

och till återstående del såsom civilskada. Dylika fall hava visat sig uppgå till ett betydande antal. På det hela taget torde man hava gynnsamma erfarenheter av detta förfaringssätt. I Norge har man för att underlätta skadereglering i gränsfall skapat ett särskilt organ, kallat Grensenemnden, vari olika intressen äro företrädde. Denna nämnd har till huvudsaklig uppgift att i gränsfall fördela ersättningsskyldigheten på krigsförsäkringen respektive civilförsäkringen. Av Grensenemnden träffat avgörande har respekterats av såväl krigsförsäkringsinstitutionerna som vederbörande försäkringsanstalter. Utredningen har här velat fästa uppmärksamheten på detta problemkomplex, som torde särskilt böra beaktas då närmare föreskrifter skola meddelas angående krigsskadenämndens verksamhet. Under den nuvarande neutralitetstiden äga hithörande problem hos oss visserligen icke samma räckvidd som i våra grannländer. Lagstiftningen synes dock böra utformas med tanke på önskvärdheten av att i gränfallen kunna göra en skäligen avvägning mellan krigsskada och civilskada. Det erforderliga samarbetet med vederbörande privata försäkringsanstalt bör på ett enkelt sätt kunna åvägbringas genom en föreskrift om att nämnden, då så anses påkallat, må före avgörandet samråda med vederbörande försäkringsinrättning eller med någon organisation, som representerar de enskilda försäkringsbolagen. En sådan föreskrift synes lämpligen böra intagas i instruktionen för krigsskadenämnden.

Gränsdragningsfrågor beträffande krigsförsäkring av fartyg. Enligt nuvarande lag är fartyg under byggnad å varv försäkrat mot krigsskada, såframt för fartyget finnes försäkring avseende civilskada. Såsom tidigare framhållits hänföres varje fartyg, som bygges å varv, antingen till varukollektivet eller till maskinkollektivet, beroende på vilket varv som bygger fartyget. I stort sett ha fartyg under byggnad å de större skeppsvarven hänförs till maskinkollektivet och fartyg å de mindre varven till varukollektivet. Så snart byggnadsprocessen avslutats, utgår fartyget ur varu- eller maskinkollektivet. Eftersom lösorekollektivet omfattar lösegendom, som icke uttryckligen upptagits i något av de övriga kollektiverna, skulle varje färdigbyggt fartyg komma att automatiskt ingå i lösorekollektivet, såframt icke lagen stadgat vittgående undantag härutinnan. I 25 § föreskrives nämligen, att från lösorekollektivet undantagas fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller liknande ändamål, alltså handelsfartyg, ävensom vissa större fiskefartyg. Stadgandet innebär, att lösorekollektivet i fråga om fartyg omfattar allenast mindre fiskefartyg samt i övrigt sådana fartyg, som icke nyttjas som handelsfartyg, huvudsakligen lustjakter, segel- och motorbåtar, roddbåtar och jollar.

Vid genomförande av nämnda distinktion beträffande handelsfartyg, varigenom sådant fartyg under byggnadstiden omfattas av krigsskadelagen men undantages därifrån då fartyget nyttjas för sitt ändamål, har lagstiftaren tydligen förutsatt, att ett färdigbyggt handelsfartyg genast insättes i trafik och sålunda kan bli föremål för frivillig krigsförsäkring. Sådan försäkring meddelas av statens krigsförsäkringsnämnd enligt bestämmelserna i lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om ställig krigsförsäkring m. m., i det följande även kallad krigsförsäkringslagen. Under senare tid har erfarenheten visat, att det icke alltid är fallet att färdigbyggda handelsfartyg omedelbart insättes i trafik. Det är sålunda känt, att svenska skeppsvarv efter beställningar från utlandet färdigbyggt handelsfartyg, vilka under nuvarande förhållanden icke kunnat levereras. Dessa fartyg äro för närvarande upplagda i Sverige i avbidan på tillfälle till leverans. Konsekvensen av att de å ena sidan icke längre äro under byggnad men å andra sidan ej heller nyttjas eller

ens ha nyttjats till handelssjöfart, blir den, att fartygen ingå i krigsskadelagens lösörekollektiv.

Här må vidare erinras om att den svenska handelsflottans fartyg i icke ringa utsträckning lagts upp i anledning av avspärningen på haven. Det kan bli föremål för tvekan, huruvida också dessa fartyg skola anses undantagna från krigsskadelagen på grund av bestämmelserna i 25 §. Om ett sådant fartyg endast tillfälligt tagits ur trafik, är frågan enkel att besvara, men problemet tillspetsas, i den mån fartygets stillaliggande sträcker sig över en längre tidrymd, kanske flera år. Det synes mest troligt, att man med lagens uttryck »nyttjas till handelssjöfart» avsett att ange en viss fartygskategori på grundval av det ändamål, för vilket fartyget byggts, därvid det förhållandet saknar relevans, huruvida fartyget vid ett visst tillfälle faktiskt nyttjas eller icke. Dock bör icke förbises, att en tolkning, som fäster avgörande vikt vid om fartyget verkligen nyttjas, i vissa fall kan ha fog för sig. Om sistnämnda tolkning skulle vara den riktiga, så innebär detta, att även temporärt upplagda handelsfartyg äro eller kunna vara att hänföra till krigsskadelagens lösörekollektiv, såframt fartygen äro vederbörligen försäkrade för civilrisk. Det kan emellertid icke anses rimligt att belasta nämnda kollektiv, som avser att skydda helt andra egendomsgrupper, med risker av detta slag. Utan att vilja ta ställning till förenämnda tolkningsproblem anser utredningen, att lagen uttryckligen bör från lösörekollektivet undantaga varje fartyg, som är avsett att nyttjas som handelsfartyg. Den omständigheten, att fartyget tilläventyrs för längre eller kortare tid icke nyttjas för sitt ändamål, bör följaktligen enligt utredningens mening icke tilläggas någon betydelse i detta hänseende. Det kan icke väntas medföra svårigheter att i varje särskilt fall avgöra, huruvida ett fartyg byggts för användning som handelsfartyg eller för annat ändamål. Förslaget påkallar en mindre ändring i lagtexten.

Beträffande handelsfartygen och de större fiskefartygen finns ännu ett spörsmål att uppmärksamma. Efter tillkomsten av krigsförsäkringsnämnden, vars huvudsakliga uppgift ursprungligen angavs vara att meddela transportförsäkring mot krigsrisk, har utvecklingen gått i riktning mot en successiv utvidgning av nämndens verksamhet. Detta förklarar, att också de nyss åsyftade upplagda handelsfartygen i stor utsträckning äro frivilligt krigsförsäkrade hos nämnden. Om man godkände den tolkningen av krigsskadelagen, att även temporärt upplagda handelsfartyg äro föremål för obligatorisk försäkring enligt nämnda lag, blir konsekvensen tydligen den, att i händelse av krigsskada å upplagt handelstonnage, såväl krigsförsäkringslagen som krigsskadelagen kunna bli tillämpliga på försäkringsfallet. Det bör vidare observeras, att samma förhållande kan inträffa i fråga om fartyg, som i krigsskadelagens mening alltjämt är under byggnad å varv men som dessliques blivit försäkrat hos krigsförsäkringsnämnden. Denna anser sig nämligen i princip oförhindrad att försäkra fartyg, som efter sjösättning kvarligga vid varvet för att där färdigställas. Däremot har krigsförsäkringsnämnden icke meddelat försäkring av fartyg under byggnad å svenskt varv före sjösättningen. Olägenheten av att vissa objekt omfattas av både den obligatoriska krigsskadeförsäkringen och den frivilliga krigsförsäkringen kompliceras därav, att ersättning utgår efter i viss mån olika normer i de båda lagarna. Sålunda är ersättningen enligt krigsförsäkringslagen för närvarande maximerad till 175 % av förkrigsvärdet, medan enligt krigsskadelagen det aktuella värdet ersättes utan begränsning. Att situationen är otillfredsställande ligger i öppen dag. Utredningen har därför diskuterat möjligheten av att åstadkomma en klar gränslinje mellan området för krigsförsäkring enligt lagen om krigsskadeersättning och krigsförsäkringsnämndens verksamhetsområde. Lösningen av frågan kan sökas på olika vägar. Utredningen har därvid

funnit ett alternativ träda så starkt i förgrunden, att varje annan lösning avgjort bör stå tillbaka. Det faller sig nämligen av flera skäl naturligt, att göra sjösättningen till det avgörande momentet vid denna gränsdragning. Utredningen föreslår därför sådan jämkning i lagen om krigsskadeersättning, att fartyg under byggnad å varv bibehålles som objekt för denna lag endast intill dess fartyget blivit sjösatt. Under den del av byggnadsprocessen, som faller i tiden efter sjösättningen, bör fartyget däremot vara undantaget från nämnda lags bestämmelser. Principen bör gälla alla fartyg, avsedda att nyttjas som handelsfartyg, samt fiskefartyg med en bruttodräktighet av minst 20 registerton.

De jämkningar i krigsskadelagen, som utredningen här ovan föreslagit, innebära en viss begränsning i fråga om lagens tillämplighet å fartyg. Det måste självfallet tillses, att man icke därigenom ställer de betydande värden, om vilka det här är fråga, utan möjlighet till försäkringskydd. Utredningen vill fördenskull framhålla, att representanter för krigsförsäkringsnämnden, med vilka utredningen haft överläggningar, som sin uppfattning uttalat, att den ifrågasatta utvidgningen av nämndens verksamhet icke kan väntas medföra några komplikationer för denna av svårlöst art. Eftersom krigsskadelagen omfattar även utländsk enskild egendom, kan krigsförsäkringsnämndens verksamhet tydligen komma att avse även sådan egendom. Här i riket torde emellertid finnas endast ett begränsat antal utländska fartyg, för vilka intresse av krigsförsäkring i Sverige föreligger. Ändring av gällande instruktion för krigsförsäkringsnämnden torde erfordras, därest utredningens förslag i förevarande hänseende godtages.

Frivillighetsprincipen inom lösörekollektivet. Krigsförsäkring av egendom tillhörande krigsskadelagens lösörekollektiv är nu knuten till gällande försäkring för civilrisk men bygger i princip på frivillig anslutning. Om försäkringstagare vid försäkringsavtalets ingående gör förbehåll om att egendomen skall undantagas från krigsförsäkring, är sådant förbehåll gällande. Därmed följer också befrielse från skyldighet att erlagga avgift till finansiering av kollektivets skador. Med hänsyn till synpunkter av principiell art, vilka underströkos under förarbetena till den nuvarande lagen, anser utredningen att nämnda anordning bör bibehållas. Praktiskt sett har frågan om frivillig eller obligatorisk anslutning tydligen endast ringa betydelse. Inom utredningen har upplysts, att det privata försäkringsväsendet vid krigsskadelagens tillkomst bland allmänheten lät sprida populärt avfattade broschyrer angående lagens grunddrag. I dessa broschyrer, som utgingo i en upplaga på över två miljoner och följaktligen kunna antagas ha nått de breda lagren av försäkringstagare, underströkos lagens bestämmelser om frivillig anslutning till krigsskadelagens försäkring å lösöre. Trots detta har, enligt vad som framgår av en i dagarna av Svenska Försäkringsföreningens upplysningsbyrå bland större försäkringsbolag i Stockholm företagen undersökning, endast en försäkringstagare gjort sådant förbehåll. Beträffande avtal som redan ingåtts då en lag om krigsskadeersättning under neutralitetstid träder i kraft, föreslår utredningen, att försäkringstagaren medgives rätt att inom viss tid, förslagsvis tre månader, efter lagens ikraftträdande göra förbehåll beträffande krigsförsäkring.

Frågan om ränta å ersättningsbelopp. Den tidigare krigsskadeutredningen, som den 7 februari 1940 avgav betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning (SOU 1940: 4), förutsatte, att ränta icke skulle utgå å ersättning för krigsskada. En motsatt ståndpunkt intogs i den till riksdagen avgivna propositionen (prop. nr 267 till 1940 lagtima riksdag). I detta hän-

seende anförde föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet följande beträffande fastighetskollektivet.

»Därest skaderegleringen utsträcker under en längre tid, måste vidare avgöras, huruvida ränta skall beräknas å innestående ersättningsbelopp. Med ett system, vilket bygger på principen om samtliga fastighetsägares gemensamma ansvar för krigsskador, måste det enligt min mening följa, att likhet i ersättningshänseende såvitt möjligt skall iakttagas. För utjämnande av den olikhet härutinnan, som blir följderna vid ersättningarnas utbetalande å skilda tider, synes det oundgängligt att skadelidande tillerkännes ränta å oguldna ersättningsbelopp från viss angiven tidpunkt. Denna tidpunkt torde lämpligen böra bestämmas så att det kan beräknas, att en överblick över krigsskadornas omfattning och finansieringsmöjligheterna därvid vunnits. Förslagsvis synes den kunna fastställas till sex månader efter krigets avslutande.»

Beträffande ränta å egendom tillhörande varu- eller maskinkollektivet anförde departementschefen vidare:

»Utredningen har förutsatt, att ersättning för skada å varor och maskiner i regel skall utbetalas omedelbart eller snarast möjligt efter skadans inträffande, men ej föreslagit några närmare bestämmelser i detta hänseende. Såsom utredningen framhållit måste man emellertid beträffande maskinförsäkringen förutsätta, att influtna försäkringsavgifter ej förslå till att omedelbart täcka uppkomna skador, något som även i viss utsträckning kan tänkas äga tillämpning med avseende å varuförsäkringen. För sådant fall har utredningen föreslagit, att staten, som meddelar försäkringen, skulle förskjuta erforderliga medel för utbetalning av ersättningar. Ehuru jag i princip delar utredningens uppfattning i fråga om tiden för ersättningarnas utgivande, torde dock enligt min mening någon ovillkorlig skyldighet i detta hänseende icke böra föreskrivas. Statens möjlighet att i erforderlig utsträckning förskotta medel kan lika litet här som då det gäller ersättning för fastighetsskador på förhand bedömas. Tidpunkten för skadeersättningarnas utbetalande torde därför få bli beroende av medelstillgången. Härvid bör givetvis beaktas, att ersättning i främsta rummet lämnas för sådan skada, vars snabba reglerande ur det allmännas synpunkt framstår såsom nödvändig. För att i görligaste mån åstadkomma likhet i ersättningshänseende vill jag emellertid, på samma sätt som i fråga om ersättningen för fastighets-skador, föreslå, att ränta må åtnjutas å innestående ersättningsbelopp. Tidpunkten, från vilken räntan skall beräknas, synes — i viss anslutning till vad som gäller i fråga om utbetalning av försäkringsbelopp enligt lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal — lämpligen kunna bestämmas till en månad från det anmälan om skadan jämt, i den mån så är möjligt, bestyrkt redogörelse för den skadade egendomens beskaffenhet före skadan samt skadans art och omfattning inkommit.»

I överensstämmelse med departementschefens sålunda uttalade mening föreslogs i propositionen beträffande fastighetskollektivet, att å ersättningsbelopp, som ej utbetalats sex månader från krigets slut, ersättningsberättigad ägde åtnjuta ränta från utgången av nämnda tid. I fråga om krigsskada å varor eller maskiner föreslogs motsvarande rätt till ränta, sedan en månad förflutit från det anmälan om skadan jämt redogörelse enligt 35 § andra stycket kommit krigsskadenämnden till handa. Det förutsattes, att ränta skulle utgå efter räntefot, som Konungen bestämde. Vad sålunda föreslagits i propositionen lämnades av riksdagen utan erinran. Bestämmelserna rörande lösörekollektivet, som senare infogades i krigsskadelagen, utformades — såvitt angår finansiering och skadereglering — i viss överensstämmelse med reglerna för fastighetskollektivet och upptogo i konse-

kvens därmed samma normer för räntegottgörelse. Nu nämnda bestämmelser om ränta återfinnas i 7, 18 och 27 §§ krigsskadelagen.

Av det ovan sagda torde framgå, att lagens regler om räntegottgörelse vila på det i propositionen gjorda antagandet, att skaderegleringen under krigstid kan bli fördröjd ävensom att en viss olikformighet mellan skilda ersättningsberättigade inom samma försäkringskollektiv kan uppkomma i följd av mer eller mindre tillfällig brist på likvida medel till täckande av skadorna. Räntegottgörelsen har avsetts kompensera det dröjsmål eller den bristande likställighet i ersättningshänseende, som sålunda förutsatts kunna uppstå.

Dessa synpunkter till förmån för räntegottgörelse äga enligt utredningens mening i varje fall icke giltighet under neutralitetstid. Den skadegörelse av väsentligt mindre omfattning, varmed man då har att räkna, behöver icke föranleda uppskov med reglering av inträffade skador. Ej heller torde risk föreligga att utbetalning av ersättning fördröjes av brist på likvida medel. Utredningen, som längre fram mera utförligt återkommer till frågorna om skadereglering och ersättningarnas finansiering, vill här som sin uppfattning uttala, att under neutralitetstid en relativt snabb skadereglering är önskvärd och tillika, såvitt nu kan förutses, möjlig att genomföra. En konsekvens av denna ståndpunkt är att grundvalen för rätt till räntegottgörelse bortfaller. Utredningen föreslår sålunda, att ränta icke må åtnjutas å ersättning för krigsskada under neutralitetstid.

I detta sammanhang anser sig utredningen emellertid böra rikta uppmärksamheten på den bestämmelsen i 18 § krigsskadelagen, enligt vilken ersättningsberättigad äger å ersättningsbelopp, som ej utbetalts en månad från det anmälan om skadan jämte redogörelse enligt 35 § andra stycket kommit krigsskadenämnden till handa, åtnjuta ränta från utgången av nämnda tid. Av departementschefens ovan citerade uttalande till statsrådsprotokollet framgår, att tidpunkten, från vilken ränta skall utgå, bestämts i anslutning till vad som gäller i fråga om utbetalning av försäkringsbelopp enligt lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal. Med hänvisningen till försäkringsavtalslagen torde hava åsyftats 24 § i denna lag. Därin stadgas nämligen, att om tid ej är utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall skall den fullgöras en månad efter det meddelande om försäkringsfallet kommit försäkringsgivaren till handa, dock att betalning icke må krävas förrän 14 dagar förflutit efter det den skadelidande förebragt utredning rörande de frågor, som äro av betydelse för ersättningsanspråkets bedömande. Vidare följer av stadgandet i 9 kapitlet 10 § handelsbalken, att försäkringsgivaren är skyldig betala ränta efter viss räntefot från förfallodagen.

Den återgivna bestämmelsen i försäkringsavtalslagen är dispositiv. Brandförsäkringsbolagen ha i sina allmänna försäkringsvillkor upptagit en klausul av innehåll, att ersättningsbelopp i anledning av brandskada förfaller till betalning sex veckor efter det meddelande om skadan kommit försäkringsgivaren till handa och erforderlig utredning — enligt vad därom särskilt föreskrives — blivit förebragt samt, i fall då värdering av skiljemän påkallats, dessa meddelat sitt beslut. De särskilda bestämmelserna angående erforderlig utredning föreskriva skyldighet för försäkringstagaren bl. a. att på anmodan avlämna detaljerad förteckning rörande alla under försäkringen inbegripna föremål med uppgift för varje föremål å dess värde före branden, att styrka befintligheten och värdet av egendom, som uppgives vara skadad eller förstörd, att för sådant ändamål tillhandahålla alla handlingar, av vilka upplysningar kunna hämtas om skadan samt att, om branden varit föremål för polisundersökning eller om försäkringsgivare avfordrat för-

säkringstagaren ed angående brandens uppkomst eller det skadades myckenhet eller värde, tillställa försäkringsgivaren polisprotokoll eller bevis om fullgjord edgång. Till jämförelse må nämnas att 35 § andra stycket krigsskadelagen föreskriver, att vid anmälan om krigsskada skall, såvitt möjligt, fogas av trovärdiga personer bestyrkt redogörelse för den skadade egendomens beskaffenhet före skadan samt skadans art och omfattning. Lagrummets avfattning kan möjligen föranleda till den tolkningen, att redogörelsen för skadan icke behöver tillfredsställa de mera vittgående krav, som, enligt vad ovan anförts, tillämpas av de privata försäkringsbolagen.

Men oavsett vilken grad av fullständighet man anser sig böra kräva härvid, kvarstår likväl det förhållandet, att — på grund av stadgandet i 18 § krigsskadelagen — rätt till ränta å ersättningen inträder redan vid en tidpunkt, då enligt brandförsäkringsbolagens erfarenhet skadeersättningen i ett betydande antal fall ännu icke kunnat fastställas. Enligt utredningens uppfattning är detta icke tillfredsställande. I följd därav har utredningen övervägt att föreslå sådan ändring av 18 § krigsskadelagen, att ersättningsvillkoren i berörda hänseende i varje fall icke bliva gynnsammare beträffande krigsskada än i fråga om civilskada. Emellertid har utredningen avstått därifrån, eftersom frågan torde falla utom ramen för utredningsuppdraget. Frågan måste dock tillmätas viss både principiell och praktisk betydelse, varför utredningen hyser förhoppningen, att om statsmakterna skulle finna skäligt införa bestämmelser om räntegottgörelse jämväl beträffande krigsskada under neutralitetstid, vad ovan framhållits därvid måtte beaktas.

Lagens giltighetstid. Beträffande lagens giltighetstid anmäler sig först frågan, huruvida bestämmelserna böra göras retroaktiva med avseende å skador, som inträffat före lagens ikraftträdande. Starka billighetsskäl tala till förmån härför. Om statsmakterna anse det nuvarande tidsläget påkalla en sådan lagstiftning till skydd för den enskilde, varom här är fråga, kan med fog göras gällande, att skyddet bör omfatta hela det skede, som präglas av de extraordinära förhållandena. En gränsdragning, som avskär möjligheten till ersättning för redan lidna skador, kommer säkerligen att för den stora allmänheten te sig godtycklig. Det kan vidare åberopas att den mot försäkringsskyddet svarande skyldigheten att bidra till finansieringen av respektive försäkringskollektiv principiellt åvilar all egendom, vilket innebär, att även sådan egendom, som skadats före lagens tillkomst, svarar för finansieringen av därefter inträffade skadefall. Vidare må anföras, att åtskilliga av de skador, vilka tidigare omnämnts i redogörelsen för länsstyrelsernas uppgifter torde hava medfört ganska kännbara ekonomiska verkningar för den enskilde. Emot en lösning av problemet på grundval av retroaktiv giltighet kunna till en början åberopas merendels tillämplade lagstiftningsprinciper, även om de beträffande en lagstiftning av extraordiär karaktär och, såvitt man kan förutse, begränsad varaktighet icke böra tilläggas avgörande betydelse. Vissa praktiska synpunkter peka i samma riktning; i detta hänseende bör framförallt erinras om svårigheterna vid utredning och värdering av för länge sedan inträffade skadefall. Trots betänkligheter av principiell och praktisk art, har utredningen ansett sig böra giva det först nämnda alternativet företräde. Om bestämmelserna alltså enligt utredningens mening böra göras retroaktiva, inställer sig därefter frågan, hur långt tillbaka i tiden man bör sträcka sig. Konsekvensen synes bjuda att man därvid tar steget fullt ut och låter det pågående världskrigets utbrott bilda utgångspunkt. Utredningen föreslår i överensstämmelse härmed, att lagen får tillämpning å krigsskada, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Spörsmålet huru länge lagen bör hållas i kraft är med hänsyn till den mångfald

ovissa faktorer, som här spela in, svårt att besvara. Att redan nu fixera en bestämd tidsgräns synes icke lämpligt. Även en tid efter upphörandet av ett krig, som rasat in på våra gränser, föreligger risk för krigsskador, t. ex. genom minexplosion. Det bör ankomma på särskild prövning i framtiden att avgöra, när lagen kan anses hava fyllt sin uppgift.

2. Kostnadernas finansiering.

Utredningen förutsätter, att kostnaderna för den utsträckta försäkringen skola i överensstämmelse med de principer, som ligga till grund för lagen om krigsskadeersättning, bäras av vederbörande egendomskollektiv.

Förskottering av statsmedel. Ett accepterande av den i det föregående förordade principen om snabb reglering av under neutralitetstiden inträffade krigsskador leder omedelbart till frågan om lämpligaste sättet för åstadkommande av likvida medel för skadeersättningarnas utanordnande. Att för detta ändamål omedelbart företaga utdebiteringar inom de olika kollektiven är uppenbarligen en anordning, som är förknippad med så iögonfallande brister, att den måste underkännas. Det är tillräckligt att erinra om, att man vid den tidpunkt då försäkringen sättes i kraft saknar varje kännedom om storleken av de belopp som kunna komma att erfordras. Möjlighet finnes för att dessa belopp bliva synnerligen obetydliga. Ett igångsättande av debiteringsapparaten är dessutom förenad med relativt betydande kostnader, som skulle komma att belasta krigsskadenämndens verksamhet, och bör därför icke tillgripas förrän tillräckliga skäl härför föreligga. Den enda praktiska lösning av frågan, som enligt utredningens uppfattning står till buds, och som utredningen därför vill förorda, är att de för skadereglering och omkostnader i övrigt erforderliga medlen förskotteras av statsverket. Skulle efter neutralitetstidens slut vårt land komma att indragas i kriget, föreslår utredningen, att de förskotterade ersättningarna inräknas i de belopp, som skola utdebiteras inom de olika kollektiven. Skulle åter vårt land icke komma att indragas i kriget, bör avgiftsdebitering verkställas, så snart det blir möjligt att närmare bestämma storleken av de belopp, som behöva uttagas inom varje särskilt kollektiv. Om det härvid skulle visa sig, att de sammanlagda skadeersättningarna inom något kollektiv uppgå till ett blott obetydligt belopp, synes frågan, huruvida debitering överhuvud skall verkställas inom detta kollektiv, böra avgöras med hänsyn dels till storleken av det sammanlagda ersättningsbeloppet, dels till kostnaderna för debiteringens genomförande. Skulle skadorna inom *ett* kollektiv vara mera betydande, medan inom *ett annat* endast obetydliga skador förekommit, bör icke finnas något hinder för att avgiftsdebiteringen inskränkes till förstnämnda kollektiv, i vilket fall de obetydliga ersättningsbelopp, som avse det andra kollektivet, skulle komma att åvila det allmänna. Såsom en möjlighet må även nämnas det alternativet, att de under löpande neutralitetstid av statsverket förskotterade skadeersättningarna uppgå till ett belopp av sådan storlek, att frågan om verkställande av debitering aktualiseras redan före neutralitetsperiodens slut. Innet hindrar att i ett dylikt fall debitering och uppbörd av avgifter verkställs. Härvid bör dock ej förbises, att ytterligare debiteringar senare kunna bliva erforderliga.

När bör debitering verkställas? Vad beträffar frågan om debitering och uppbörd av avgifter redan under löpande neutralitetstid synas följande synpunkter böra beaktas. Uppenbarligen bör, om icke en tvångssituation före-

ligger, en sådan debitering undvikas i större utsträckning ju större kostnader och administrationsbesvär den beräknas föra med sig. För närmare belysning av hithörande frågor har genom utredningens försorg verkställts en uppskattning av kostnaderna för verkställande av debitering och uppbörd inom varu- och maskinkollektiven. Enligt uppgifter, som införskaffats från de brandförsäkringsbolag i riket, vilka meddela brandförsäkring å egendom tillhörande nämnda kollektiv, framgår att för närvarande cirka 260 000 dylika försäkringar äro i kraft, varav omkring 187 000 tillhöra varu- och cirka 73 000 maskinkollektivet. Med ledning av undersökningen, som på utredningens hemställan verkställts inom vissa försäkringsbolag, har debiteringskostnaden uppskattats till sammanlagt 26 öre per försäkring, varav 15 öre antagits utgöra portokostnader. Debitering av avgifter inom varukollektivet skulle sålunda draga en kostnad av närmare 50 000 kronor och inom maskinkollektivet av bortåt 20 000 kronor. Av dessa belopp skulle mera än hälften inflyta till statsverket i form av portokostnader. Vid undersökningen har bl. a. förutsatts, att meddelanden från krigsskadenämnden till försäkringstagarna med upplysning om storleken av den avgift, som skall inbetalas, komma att erhålla tjänstebrevsrätt, medan portot för inbetalning av avgifterna via postgiro förutsattes komma att belasta krigsskadenämndens omkostnadskonto.

Då det gäller att avgöra, huruvida de till en viss tidpunkt under neutralitetsperioden av statsmedel förskotterade skadeersättningarna äro tillräckligt stora för att motivera att debiteringsapparaten sättes i gång, bör emellertid hänsyn tagas icke uteslutande till den kostnad debiteringen beräknas medföra utan framför allt till storleken av de avgiftsbelopp, som den enskilde försäkringstagaren i genomsnitt kan väntas behöva erlägga. Äro dessa belopp alltför små, torde debiteringen, i all synnerhet om den är avsedd att upprepas vid senare tillfällen, ur allmänhetens synpunkt te sig omotiverad. Utredningen har för sin del ansett skäligt att debitering inom varu- och maskinkollektiven icke bör igångsättas *under löpande neutralitetsperiod* för täckande av kostnaderna för redan inträffade skador, med mindre det belopp, som behöver utdebiteras, uppgår till 1 % av försäkringssumman. För att kunna avgöra vid vilken sammanlagd kostnad detta inträffar, behöver man känna storleken av den sammanlagda brandförsäkringssumman inom vart och ett av kollektiven. Enligt de uppgifter, som de olika brandförsäkringsbolagen på hemställan av utredningen tillställt denna, visar det sig, att sammanlagda brandförsäkringsbeloppet inom varukollektivet för närvarande uppgår till 7 058 miljoner kronor och inom maskinkollektivet till 4 470 miljoner kronor. Avgiftsdebiteringen borde sålunda under löpande neutralitetstid och under den ovan angivna förutsättningen äga rum först då de belopp, som behöva utdebiteras, uppgå till cirka 7 resp. 45 miljoner kronor inom de båda kollektiven.

Fördelningen på olika grupper av försäkringsbolag av ovan nämnda försäkringssummor och motsvarande antal försäkringar framgår av följande sammanställning.

	Varuförsäkringar		Maskinförsäkringar	
	Antal	Belopp mkr.	Antal	Belopp mkr.
Riksbolag				
Aktiebolag	110 597	5 030	40 192	3 611
Öms. bolag	62 375	1 714	19 697	683
Läns- och häradsbolag	8 840	62	10 273	53
Utländska bolag	5 203	252	3 217	123
Summa	187 015	7 058	73 379	4 470

Har neutralitetstiden passerats utan att någon debitering ägt rum och utan att landet indragits i kriget, skall debitering givetvis ske så snart skadeförloppet kunnat överblickas och administrationskostnaderna för försäkringen uppskattats, även om det belopp, som behöver utdebiteras, understiger den i föregående fall förordade gränsen av 1 % av brandförsäkringsbeloppet. Därest skadeersättningar och omkostnader för ett visst kollektiv äro så obetydliga, att det icke kan anses motiverat att verkställa debitering, bör denna kunna inställas, vilket innebär, att kostnaderna komma att bäras av det allmänna.

Vad ovan anförts gäller närmast varu- och maskinkollektiven, för vilka register över försäkringarna redan finnas upprättade hos vederbörande brandförsäkringsbolag. I fråga om lösörekollektivet, som torde omfatta ett betydligt större antal försäkringar än de båda andra kollektiven, ha register över försäkringarna däremot icke upprättats; detta med hänsyn till att enligt lagen om krigsskadeersättning någon debitering inom detta kollektiv icke skulle ske förrän efter krigets slut. Även om lagstiftningen utvidgas att omfatta neutralitetstiden, bör med hänsyn till nu nämnda omständigheter någon utdebitering inom lösörekollektivet ej ske, förrän skadeförloppet i dess helhet är känt. Skulle skadeersättningar och omkostnader i övrigt endast uppgå till mindre belopp, gälla samma synpunkter i fråga om utdebiterings verkställande som anförts i fråga om varu- och maskinkollektiven, dock med beaktande av att en utdebitering inom lösörekollektivet torde komma att medföra icke oväsentligt större kostnader än beträffande de övriga.

Vad slutligen fastighetskollektivet beträffar gestalta sig förhållandena här i fråga om utdebiterings verkställande helt annorlunda än inom övriga kollektiv. Inom fastighetskollektivet utgår krigsskadebidrag på grundval av bidragspliktig fastighets taxeringsvärde. Påföring av bidrag verkställas av den, som har att debitera kronoutskylder, varefter bidrag upp bäras och redovisas i sammanhang med kronouppbörd. Därest fastighet icke åsatts särskilt taxeringsvärde, skall fastighetens värde fastställas i den ordning Konungen bestämmer. Denna anordning av debiteringsförfarandet beträffande fast egendom torde även i fråga om den utvidgade försäkringen vara den för ändamålet mest rationella och utredningen finner ej anledning föreslå någon ändring däruti. Det torde emellertid utan vidare stå klart, att verkställande av debitering, uppbörd och redovisning i fråga om ett bidragskyldigt fastighetsbestånd, vars sammanlagda värde för närvarande torde överstiga 23 miljarder kronor, innebär ett icke obetydligt arbete på många händer. Såsom särskilt problem anmäler sig här vidare det förhållandet, att bidragspliktiga fastigheter i relativt stor utsträckning torde sakna taxeringsvärde. Detta gäller icke endast sådana fastigheter, som nybildats efter senaste fastighetstaxering utan jämväl vissa kategorier av fast egendom, som enligt gällande föreskrifter överhuvud taget icke skola åsättas taxeringsvärde men för vilka skyldighet att gälla krigsskadebidrag föreligger. Debitering av bidrag måste följaktligen föregås av ett mer eller mindre omfattande taxeringsförfarande. Här åberopade förhållanden torde göra det klart att debitering av bidrag i fråga om fastighetskollektivet icke bör förekomma förrän det sammanlagda ersättningsbeloppet och de med verksamheten för- enade kostnaderna i övrigt kunnat fixeras.

3. Krigsskadenämndens organisation och verksamhet.

Man har uppenbarligen all anledning räkna med både färre och mindre omfattande krigsskador under neutralitetstid än då riket är i krig. Prövningen av ersättningsfrågorna bör i följd därav regelmässigt komma att gestalta sig enklare under neutralitetsförhållanden, en omständighet, till vil-

ken enligt utredningens mening hänsyn bör tagas, då man bestämmer sammansättning och verksamhetsformer hos det organ, som skall handlägga frågor om ersättning för krigsskador under neutralitetstid.

Det är naturligt, att denna uppgift anförtros åt statens krigsskadenämnd, varvid det nuvarande provisoriet med försäkringsinspektionen bör bringas att upphöra och särskilda ledamöter utses i nämnden.

I fråga om nämndens sammansättning stadgar nuvarande krigsskadelag endast, att i nämndens beslut rörande ersättning skola deltaga minst tre ledamöter, av vilka åtminstone en skall hava utövat domarämbete. Utredningen finner ej anledning föreslå ändring härutinnan. Nämnden bör givetvis tillföras erforderlig sakkunskap särskilt beträffande brandförsäkring. Att — såsom tidigare diskuterats — till ledamöter i nämnden utse representanter för envar mera betydande intressegrupp, som beröres av lagen, synes åtminstone för närvarande icke påkallat. Antalet ledamöter i nämnden bör kunna begränsas till högst fem jämte lika antal suppleanter.

Om, såsom utredningen föreslagit, lagen får retroaktiv tillämpning, kan man vänta en viss anhopning av skadeanmälningar i början av lagens giltighetstid. Sedan dessa blivit föremål för handläggning, torde endast ett eller annat sammanträde i månaden erfordras för behandling av ersättningsfrågor.

Möjligheterna att anknyta nämndens expedition till annan statlig institution böra undersökas. Med en sådan anordning torde nämndens expeditionskostnader kunna nedbringas till mindre proportioner, än om ett särskilt fristående kansli skall upprättas. Det bör i detta sammanhang understrykas att de särskilda försäkringskollektiven i krigsskadelagen principiellt skola bära nämndens förvaltningskostnader.

Beträffande skaderegleringen böra de normer, som härutinnan gälla inom det privata brandförsäkringsväsendet, i görligaste mån tjäna till ledning. Såsom i annat sammanhang framhållits bör skadefall kunna bedömas så, att viss del betraktas som krigsskada och återstoden som civilskada; det är av vikt att möjlighet till samråd mellan nämnden och vederbörande försäkringsanstalt hålles öppen.

Utredningen anser, att särskild instruktion för krigsskadenämnden bör utfärdas i administrativ ordning på grundval av de principer som finnas uttalade i 5 kapitlet krigsskadelagen. Därvid torde jämväl ovan anförda synpunkter beaktas. Beträffande bestämmelserna i nämnda kapitel föreslår utredningen en ändring i 43 § av innebörd, att nämndens beslut skall kunna ändras, därest detsamma grundats på oriktiga eller ofullständiga uppgifter. Härutinnan hänvisas till den speciella motiveringen.

4. Principerna för lagtextens utformning.

För utformningen av de nya bestämmelserna erbjuda sig olika möjligheter. Ett alternativ är att sammanfatta dem i en särskild lag, som antingen göres helt fristående eller i tillämpliga delar hänvisar till gällande lag om krigsskadeersättning. Det är vidare möjligt att inlemma de nya bestämmelserna i den bestående lagen, därvid man kan välja mellan att i erforderliga delar omarbета denna eller att göra ett tillägg till densamma. Utredningen anser att det sista alternativet bör givas företräde. I förslaget hava de nya bestämmelserna fogats till den nuvarande lagen såsom ett särskilt kapitel. Däri hänvisas i tillämpliga delar till de äldre bestämmelserna. Vissa övergångsbestämmelser erfordras till de nya reglerna. Utredningen är medveten om att erinran av formell art kan göras mot den föreslagna utformningen av lagen. Enligt utredningens mening är det emellertid av vikt, att den enkelhet och överskådlighet, som vinnes genom utredningens förslag, icke går förlorad.

Speciell motivering.

1. Förslag till lag angående ändring av lagen om krigsskadeersättning.

1 §.

I den nu gällande lagen saknas uttrycklig föreskrift om tillämpligheten i lokalt hänseende. Uppenbart är emellertid att lagen avser allenast egendom i Sverige. Denna princip bör gälla även krigsskada under neutralitetstid. Önskvärt är att principen klart framgår av lagtexten. Utredningen föreslår därför ett tillägg i överensstämmelse härmed. Med uttrycket »i Sverige» avses en territoriell bestämning. Svensk egendom utanför vårt lands geografiska gränser omfattas följaktligen icke av lagen, t. ex. egendom inom annan stats territorium eller egendom å svenskt fartyg utanför Sverige.

Andra stycket innehåller en hänvisning till det särskilda avsnitt av lagen, 6 kapitlet, som avser krigsskada under neutralitetstid. Orsaken till skadan skall stå i direkt sammanhang med ett mellan andra makter pågående krig. Begreppet krigsskada har under neutralitetstid något snävare innehåll än då vårt land självt är indraget i krig, såvitt angår skada förorsakad av vår egen krigsmakt. Härutinnan hänvisas till den allmänna motiveringen.

Liksom förut gäller att ersättning enligt de nya bestämmelserna utgår endast i den mån skadan ej gottgöres i annan ordning. Om — såsom utredningen föreslagit — bestämmelserna göras tillämpliga jämväl å skador, vilka inträffat redan före lagens ikraftträdande, bör observeras, att sådana skador i viss utsträckning redan torde hava gottgjorts. Enligt vad utredningen inhämtat har nämligen — bortsett från fall då främmande makt ersatt skada — i vissa fall ersättning lämnats av statsverket på grund av beslut av Kungl. Maj:t eller av militär myndighet. Vidare torde krigsförsäkringsnämnden ha gottgjort skada å sådan egendom, som jämväl omfattas av de nya reglerna om krigsskada. Även privata försäkringsbolag ha troligen, oavsett den ovan omnämnda krigsklausulen, lämnat ersättning i enstaka fall. Utredningen håller före, att sådan utbetalning icke rimligen bör medföra regressrätt gentemot krigsskadenämnden. Detsamma måste gälla i fråga om gottgörelse för skada, som inträffar efter det de nya bestämmelserna trätt i kraft. Om sådan skada gottgöres exempelvis enligt gällande rekvisitionsförfattningar, är ersättning enligt krigsskadelagen utesluten.

16 §.

Såsom framgår av den allmänna motiveringen föreslår utredningen, att fartyg under byggnad å varv avskiljes från varu- eller maskinkollektivet redan innan byggnadsprocessen avslutats. Sjösättningen bör vara avgörande moment.

Andra stycket föreslås ändrat i överensstämmelse härmed.

25 §.

Härutinnan hänvisas till den allmänna motiveringen.

Det bör observeras, att utredningen föreslagit en viss jämkning också i bestämmelsen om undantagna fartygs tillbehör. Enligt utredningens mening böra nämligen endast sådana tillbehör undantagas, vilka finnas ombord å fartyget. Tillbehör på annan plats (t. ex. maskiner avsedda för inmontering, under vintern upplagda inventarier, segel o. dyl.) torde regelmässigt ingå i något av krigsskadelagens försäkringskollektiv.

43 §.

Det är givetvis icke uteslutet, att ett av krigsskadenämnden meddelat ersättningsbeslut senare kan visa sig grundat på oriktigt eller bristfälligt material. Uppenbarligen är det av vikt, att ett sådant beslut kan rättas, i varje fall om det medfört rättsförlust för den enskilde. Med den avfattning 43 § fått i nu gällande lag torde detta likväl icke låta sig göra. Utredningen föreslår därför tillägg till lagrummet av innebörd, att om beslut i ersättningsärendet blivit oriktigt i följd av felaktig upplysning eller på grund av att omständighet eller bevis av beskaffenhet att inverka på ärendets avgörande icke varit nämnden bekant, nämnden skall äga befogenhet att upptaga ärendet till förnyad prövning. Enligt utredningens mening behöver man icke befara, att denna utväg skall medföra ett eftersättande av kravet på sorgfällig skadeutredning i varje särskilt fall. Från den nyss angivna utgångspunkten är det icke erforderligt att medgiva omprövning av annat beslut än sådant, varigenom den skadelidande förvägrats ersättning eller fått yrkat ersättningsbelopp nedsatt. Förslaget har utformats i enlighet härmed.

Av den föreslagna avfattningen framgår vidare, att rättelse kan ske på nämndens eget initiativ eller efter ansökan av ersättningsberättigad.

Det föreslagna tillägget till lagrummet föranleder en viss redaktionell ändring av lagtexten.

45 §.

Härutinnan hänvisas till den allmänna motiveringen.

46 §.

Enligt 36 § gäller såsom regel, att värdering av krigsskada å fastighet som avses i 2 kapitlet skall verkställas först efter krigets slut, medan krigsskada i övrigt skall värderas snarast möjligt efter det skadeanmälan inkommit. I anslutning härtill må observeras bestämmelsen i 6 §, enligt vilken det ankommer på Konungen att fastställa grunder för värdering av krigsskador å fastighet och därmed i krigsskadelagen likställd egendom.

De synpunkter, som ansetts motivera särbestämmelser beträffande värdering av fastighetsskador, har den tidigare krigsskadeutredningen i sitt betänkande (SOU 1940: 4 sid. 53) i huvudsak formulerat sålunda:

»Vid bestämmandet av den ersättning, som i varje särskilt fall skall utgå för krigsskada å fast egendom, torde det ligga närmast till hands att så långt sig göra låter tillämpa samma principer som inom den privata brandförsäkringen, då fråga gäller reglering av inträffad brandskada. Ersättningsgrunderna inom brandförsäkringen hava framgått som resultat av mångårig erfarenhet och torde tillgodose höga krav i fråga om rimlighet och rättvisa. Att helt följa dessa grunder är dock av flera skäl icke möjligt. Ersättning för brandskada å fast egendom utgår i princip med belopp motsvarande skillnaden mellan egendomens värde omedelbart före och omedel-

bart efter branden, vilken regel är helt naturlig i betraktande av att ersättningen lämnas i direkt samband med skadans timande och att ersättningsbeloppet motsvarar den normala kostnaden för egendomens återställande i förutvarande skick. Beträffande krigsskada å fast egendom måste man emellertid, som förut framhållits, utgå ifrån att återuppbyggnad eller reparation i regel ej kan komma till stånd förrän efter krigets slut. Det kan sålunda förflyta lång tid från det skadan inträffat till dess den blir reparerad, och under mellantiden torde ofta möjligheterna att skydda egendomen för fortsatt förstörelse vara tämligen små. En nödvändig förutsättning för att det skydd, man vill tillskapa, skall bli effektivt är därför enligt utredningens mening, att ersättning skall utgå icke blott för den omedelbara skadegörelsen utan jämväl för sådan fortsatt förstörelse, som uppkommer mellan skadetillfället och tidpunkten för skaderegleringen, måhända med undantag för det fall, att förstörelsen kan tillskrivas underlåtenhet från ägarens sida i fråga om vidtagande av möjliga skyddsåtgärder.»

Efter att i betänkandet ha diskuterat vissa andra frågor (förändringar i penningvärdet, möjlighet till återuppbyggnad etc.) av beskaffanhet att inverka på problemet om reglering av fastighetsskador, fortsatte den dåvarande utredningen:

»Vid en närmare granskning av skaderegleringsfrågan uppstålla sig flera spörsmål, för vilkas besvarande kräves kännedom om utvecklingen under och omedelbart efter kriget såväl på det ekonomiska området som i andra avseenden. Här rör man sig överhuvud taget på så osäker mark, att utredningen för sin del anser det uteslutet att redan nu lagstiftningsvägen fastslå detaljerade principer för skaderegleringen. I förevarande avseende har därför i utredningens lagförslag endast medtagits en bestämmelse, enligt vilken det ankommer på Konungen att meddela erforderliga föreskrifter.»

Såsom utredningen redan i den allmänna motiveringen sökt påvisa föreligger under neutralitetstid icke något skäl till uppskov med skaderegleringen beträffande fast egendom. Tvärtom är en i görligaste mån snabb skadereglering önskvärd i fråga om samtliga egendomsgrupper. Genom den i förevarande lagrum föreslagna bestämmelsen vinner man full likställighet mellan fastigheter och övrig egendom i detta hänseende. Skaderegleringen torde under neutralitetstid i regel kunna följa den praxis, som utbildats inom den privata brandförsäkringsverksamheten.

47 §.

Såsom i den allmänna motiveringen framhållits, bygger förslaget på den principen, att skadereglering skall ske fortast möjligt. För att vinna detta syfte kunde man tänka sig att fastställa en viss tidsfrist för krigsskadenämnden i fråga om skaderegleringen. Av praktiska skäl har utredningen emellertid ansett detta icke vara lämpligt; erfarenheten visar, att dröjsmål med skadereglering kan föranledas av omständigheter, över vilka försäkringsgivaren icke råder.

Därest i fråga om viss del av det belopp den skadelidande kräver hans rätt är uppenbar, bör betalningen av denna del ej uppehållas för det som ännu är oklart eller stridigt. Lagrummets avfattning hindrar ej heller att — i likhet med vad som förekommer inom privat försäkringsverksamhet — förskott lämnas den ersättningsberättigade, såframt särskilda omständigheter motivera detta.

Beträffande spörsmålet huruvida skadelidande bör tillerkännas rätt till ränta å ersättningsbelopp hänvisas till den allmänna motiveringen.

48 §.

Gottgörelse till försäkringsanstalterna för biträde med debitering och uppbörd av avgifter samt för sådant biträde med skadereglering, som kan befinnas lämpligt, ingår i krigsskadenämndens administrationskostnader. I dessa kostnader bör vidare ingå ränta å förskottsmedel, som staten ställer till förfogande.

49 §.

Detta lagrum korresponderar med 25 § 3 momentet.
Vidare må hänvisas till övergångsbestämmelserna.

50 §.

Enligt 35 § skall krigsskada, som inträffar då vårt land befinner sig i krig, anmälas inom tre månader efter det den skadelidande erhållit kännedom om skadan. För sen skadeanmälan medför icke utan vidare att rätten till ersättning avskäres. Endast om försummelsen icke kan anses ursäktlig inträder denna påföljd.

Utredningen har icke funnit påkallat att härutinnan föreslå ändrade bestämmelser beträffande skador under neutralitetstid. Däremot kan stadgandet, att skadeanmälan i varje fall skall ha inkommit inom ett år efter krigets slut, icke utan vidare få motsvarande tillämpning. Tidpunkten för skadans timande bör givetvis vara utgångspunkt för en preklusionsfrist under neutralitetstid. Sådana omständigheter, som under krig betinga lång preklusionstid, föreligga icke då riket är neutralt. Utredningen föreslår sålunda att fristen maximeras till sex månader från det skadan inträffat.

Bestämmelserna om lagens ikraftträdande och giltighet.

Såsom i den allmänna motiveringen framhållits, föreslår utredningen, att de nya bestämmelserna få tillbakaverkande kraft och göras tillämpliga å skada, som inträffat efter det pågående världskrigets utbrott, vilket kan fixeras till den 1 september 1939. Skada, som skett före bestämmelsernas ikraftträdande, bör anmälas hos krigsskadenämnden inom viss tid, förslagsvis sex månader, efter det lagen trätt i kraft.

Principen om frivillig anslutning till lösörekollektivet föranleder ett övergångsstadgande av innehåll, att om sådan egendom var vederbörligen civilriskförsäkrad då de nya bestämmelserna trädde i kraft, försäkringstagaren skall äga rätt att viss tid därefter göra förbehåll om egendomens undantagande från krigsförsäkring. Eftersom frågan torde ha synnerligen begränsad praktisk räckvidd synes tiden icke behöva fixeras längre än till tre månader.

Utredningen har i den allmänna motiveringen uttalat den meningen, att krigsskador, som i tiden inträffa före respektive efter ett krigsutbrott böra bedömas enhetligt enligt reglerna för krigsskada under krigstid. Föreskrift härom har ansetts böra få sin plats i anslutning till övergångsbestämmelserna.

2. Förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 3 mom. inteckningsförordningen.

Enligt lagen den 8 april 1927 om inteckningshavares rätt till betalning ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal, skola i vissa fall brandstodsmedel nedsättas hos Konungens befallningshavande för att fördelas mellan inteckningshavare och andra rättsägare. Lagen innehåller vidare regler rörande verkan i inteckningshänseende av att vid sådan fördelning likvid utgår till inteckningshavare. På grund härav har i 24 § 3 mom. inteckningsförordningen intagits en erinran om att, enligt särskilt meddelade bestämmelser, inteckning, för vilken betalning utgått ur brandstodsmedel, i vissa fall kan bliva utan verkan ävensom att inteckning i stället kan komma att meddelas på grund av handling, som Konungens befallningshavande har utfärdat.

Beträffande krigsskadeersättning skall enligt 9 § krigsskadelagen i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i ovannämnda lag den 8 april 1927. Vid sådant förhållande har det syntts utredningen lämpligt att i ifrågavarande lagrum i inteckningsförordningen införa motsvarande erinran.

3. Förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. lagen om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt.

Utredningen hänvisar härutinnan till vad som ovan anförts angående förslag till lag om ändrad lydelse av inteckningsförordningen.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 oktober 1943.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 6 oktober 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 1 oktober 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn O. Appellofft.

Förslaget föranledde följande yttrande av lagrådet.

1 §.

Då, såsom avsett är, krigsskadeersättning enligt andra stycket av förevarande paragraf skall utgå allenast i den mån krigsskadan ej gottgöres i annan ordning, lärer häråt böra givas uttryck i lagtexten.

Såsom en av förutsättningarna för den i tredje stycket av förevarande paragraf föreslagna utsträckningen av lagens tillämplighet i rummet har angivits, att fartyget skall vara »stationerat» i Sverige. Denna bestämning, för vilken någon motivering ej lämnats och som till sin innebörd synes oklar, lärer utan olägenhet kunna utgå. I övrigt torde åt stadgandet — vilket med hänsyn till sin jämförelsevis underordnade betydelse med fördel bör kunna placeras såsom ett tredje stycke i 1 mom. av 25 § — lämpligen böra givas det något jämkade innehåll, att fartyg som nyttjas till fiske jämte egendom ombord skall i ersättningshänseende anses såsom befintligt här i riket, ändå att fartyget vid skadans inträffande befinner sig utanför territorialgränsen.

2 § 4 mom.

Ifrågavarande lag omfattar utländsk egendom här i riket med undantag av sådan som tillhör främmande stat (2 § 1 mom. f). Genom nu förevarande stadgande avses huvudsakligen att från det i lagen givna skyddet skall

kunna undantagas egendom tillhörig medborgare eller juridisk person i främmande stat, där likvärdigt skydd ej beredes svensk egendom. Sådillvida ger stadgandet uttryck åt den s. k. retorsionsprincipen, i motsats till reciprocitetsgrundsatsen. Emellertid har stadgandet fått en utformning som går vida utöver detta syfte. Då för befogenheten att förordna om sådant undantag ej uppställs annan förutsättning än att »omständigheterna föranleda därtill», har sålunda själva grundsatsen, den likvärdiga behandlingen stäternas emellan, eftergivits. Ett dylikt eftergivande, som ur principiell synpunkt lär vara mindre önskvärt, synes ej heller medföra någon nämnvärd praktisk fördel. Med hänsyn härtill torde åt stadgandet böra givas en utformning som mera överensstämmer med den vari retorsionsprincipen vanligen plägar komma till uttryck.

16 och 25 §§.

Den i 16 § avsedda ändringen synes kunna enklast genomföras så att orden »fartyg under byggnad å varv» utbytas mot »fartyg, som är under byggnad å varv och ännu ej blivit sjösatt».

Avfattas 16 § på sätt som nu förordats — genom förbehållet i 25 § 1 mom. komma därmed ännu ej sjösatta fartyg att falla utanför regleringen i 4 kap. — torde ändringen i 2 mom. a) förra delen av 25 § kunna inskränkas till att orden »nyttjas till» ersättas med »är avsett att nyttjas till».

43 §.

Såsom i remissprotokollet uttalas lär vad som stadgas i första stycket andra punkten av förevarande paragraf om rätt för krigsskadenämnden att företaga omprövning av redan fattat beslut gälla även utan särskild bestämmelse i ämnet. Att stadgandet det oaktat upptagits har motiverats med att det vore lämpligt att principen klart komme till uttryck i lagen. Förekomsten av stadgandet i en enstaka lag kan emellertid lätteligen föranleda tvekan hur motsvarande spörsmål skall lösas på andra rättsområden, där dylikt stadgande saknas, exempelvis vid tillämpning av rekvisitionslagstiftningen såvitt riksvärderingsnämnden angår; ett motsatsslut ligger då nära till hands. I viss anslutning till vad försäkringsinspektionen anfört i sitt yttrande må ock framhållas att stadgandet kan komma att leda till att framställningar göras i oträngt mål och sålunda till att onödigt arbete åsamkas krigsskadenämnden. Med hänsyn härtill synes stadgandet lämpligen böra utgå.

Därest stadgandet bibehålles, torde åt detsamma böra givas en mera allmän avfattning så att även det fall täckes, då den förelupna felaktigheten har sin grund i misstag från det beslutande organets egen sida.

50 §.

Då stadgandet i förevarande paragraf innebär ändring i 35 § allenast såvitt avser den ovillkorliga preklusionsfristen, torde avfattningen kunna jäm-

kas förslagsvis till att rätten till ersättning för krigsskada under neutralitetstid städse skall vara förlorad, där anmälan som i 35 § avses ej inkommit till krigsskadenämnden inom sex månader efter det skadan inträffat.

51 §.

Enär meningen uppenbarligen är, att bestämmelserna ej allenast i 2—4 kap. utan jämväl i 5 kap. (se 35 §) skola äga tillämpning för det i förevarande paragraf avsedda fallet, torde paragrafens avfattning böra jämkas härutinnan.

Bestämmelsen i denna paragraf — vilken hänför sig ej allenast till »krigsskada under neutralitetstid» — torde efter redaktionell jämkning lämpligen kunna upptagas som ett tredje stycke i 1 §.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 oktober 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, lagrådets den 15 oktober 1943 avgivna utlåtande över det den 6 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden:

I det remitterade förslaget har upptagits en bestämmelse av innebörd att sådan fiskebåt, som åtnjuter försäkringsskydd enligt 4 kapitlet, ävensom ombord därå befintlig egendom skall skyddas även då skadan uppkommer under det båten nyttjas till fiske utanför den svenska territorialgränsen. Skyddet bör självfallet icke lämnas annat fartyg än sådant som ingår i den svenska fiskeflottan. Detta har i lagtexten uttryckts på så sätt, att bestämmelsen endast gäller fiskebåt som är »stationerad i Sverige». Enär det enligt min uppfattning är av betydelse för lagregelns rätta tolkning att denna förutsättning kommer till klart uttryck, kan jag icke dela lagrådets mening att bestämningen i fråga utan olägenhet kan utgå. Lagrådet har vidare föreslagit, att ifrågavarande stadgande — med hänsyn till sin jämförelsevis underordnade betydelse — bör flyttas från 1 § till 25 §. Ur systematisk synpunkt synes det mig emellertid lämpligast, att stadgandet, som avser en utvidgning av lagens i 1 § första och andra styckena angivna tillämplighet i rummet, införes i samma paragraf som ett tredje stycke. Den av lagrådet sålunda föreslagna redaktionella ändringen finner jag därför icke påkallad. Emellertid synes lagrummet lämpligen böra undergå vissa andra redaktionella jämkningar.

Vid remissen till lagrådet framhöll jag, att förordnande enligt 2 § 4 mom. borde komma till användning huvudsakligen då i viss främmande stat svensk egendom icke bereddes skydd, som kunde anses likvärdigt med skydd enligt lagen, men att även andra fall kunde tänkas, då det måste anses med svenska intressen förenligt att ett dylikt förordnande kunde meddelas. Då jag alltjämt hyser denna uppfattning, finner jag vad lagrådet härutinnan anfört icke böra föranleda ändring i det remitterade förslaget. Jag vill dock förorda, att ut-

trycket »då omständigheterna föranleda därtill» — vilket i och för sig icke torde innebära annat än vad som ligger i sakens natur — får utgå ur lagtexten.

16 och 25 §§ synas böra avfattas i enlighet med lagrådets förslag.

I motiveringen till det remitterade förslaget har framhållits, att det torde vara krigsskadenämnden obetaget att taga ersättningsärendet under omprövning samt att det syntes lämpligt att detta klart komme till uttryck i lagtexten. 43 § i det remitterade förslaget har avfattats i överensstämmelse härmed. Lagrådet, som bekräftat giltigheten av den sålunda uttalade principen, har emellertid anmärkt, att förekomsten av ett stadgande härom i en enstaka lag lätteligen kunde föranleda tvekan huru motsvarande spörsmål skulle lösas på andra rättsområden, där dylikt stadgande saknades; ett motsatsslut låge nära till hands. De farhågor för rättsosäkerhet, åt vilka lagrådet sålunda givit uttryck, synas dock knappast befogade. Lagrådets i andra hand framförda ändringsförslag torde däremot böra godtagas.

Den av lagrådet föreslagna avfattningen av 50 § synes mig lätteligen kunna giva anledning till missförstånd beträffande preklusionsfristens längd, vilket i sin tur kan föranleda rättsförlust. I varje fall torde för lekmannen paragrafens avfattning i det remitterade förslaget framstå såsom mera lättfattlig. Jag anser mig därför icke böra förorda vad lagrådet härutinnan föreslagit.

Lagrådets uppfattning, att stadgandet i 51 § lämpligen borde upptagas som ett särskilt stycke i 1 §, finner jag mig ej heller kunna biträda. Enligt min mening avser nämligen bestämmelsen allenast »krigsskada under neutralitetstid», varför densamma lämpligen torde böra bibehållas under 6 kapitlet. Då lagrådets anmärkning beträffande paragrafens utformning däremot synes böra iakttagas, bör lagrummet avfattas i enlighet med lagrådets förslag.

Enligt vad jag tidigare anfört bör statsverket förskottera erforderliga medel för utbetalning av ersättningsbelopp, som krigsskadenämnden fastställer för krigsskador under neutralitetstid, samt för de med verksamheten under sådan tid förbundna kostnaderna. Utdebitering för täckning av förskotten bör ske först sedan dessa inom vederbörande egendomskollektiv tillsammans nått en sådan storlek, att en utdebitering kan — med hänsyn till därmed förbundna kostnader och besvär samt till avgiftsbeloppens genomsnittliga storlek — anses motiverad. Skulle vid det nu pågående stormaktskrigets slut förskotten inom ett egendomskollektiv uppgå till ett jämförelsevis obetydligt sammanlagt belopp, kan, såsom utredningen framhållit, ifrågasättas huruvida utdebitering inom detta kollektiv överhuvud taget bör äga rum. Därest riksdagen intet har att däremot erinra, torde för nu ifrågavarande förskottering erforderliga medel, vilkas storlek det givetvis är omöjligt att på förhand beräkna, tills vidare få gäldas från det å förskottsstaten för försvarsväsendet under fonden för förslag till statsverket uppförda förslagsanslaget till försvarsberedskapens stärkande i allmänhet. Till täckande av kostnaderna böra medel äskas av riksdagen först vid slutet av budgetåret, då den totala medelsåtgången under budgetåret kan beräknas.

Föredraganden hemställer härefter, att i enlighet med vad nyss anförts ändrat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ivar Müller.
